

Το Βήμα 09/02/1997

Τι πιστεύουν οι Ελληνίδες

«Ανθόσπαρτος βίος» γεμάτος προβλήματα

Η ΕΛΛΗΝΙΔΑ γυναίκα παντρεύεται για λόγους που ελάχιστα έχουν να κάνουν με τον ίδιο τον γάμο. Η «απόδραση» από την προβληματική οικογένεια, η οικονομική εξασφάλιση, αλλά κυρίως η κατάκτηση του απαραίτητου «νομικού» πλαισίου για την απόκτηση παιδιών είναι μερικά από τα κίνητρα που την «σπρώχνουν» στον γάμο. Ανεξάρτητα από το τίμημα, η γυναίκα παραμένει στον γάμο. Ακόμη κι όταν δυστυχεί, δύσκολα χωρίζει.

Αυτό προκύπτει από μια πρωτότυπη έρευνα του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών με θέμα τη φθορά στη σχέση του γάμου. Η υπεύθυνη της έρευνας κυρία Μαρία Σαμαρτζή αναλύει με έναν μάλλον πρωτοποριακό για τα ελληνικά δεδομένα τρόπο τις σχέσεις ανάμεσα στο ζευγάρι. Τα ευρήματά της είναι εντυπωσιακά. Κυρίως γιατί αποφεύγουν την παντοδυναμία των αριθμών.

Σύμφωνα με την έρευνα (που κυκλοφορεί σε βιβλίο με τίτλο «Γυναίκες στον χορό της οργής»), ο «ανθόσπαρτος βίος» είναι για τους νεονύμφους στρωμένος με προβλήματα. Η έλλειψη επικοινωνίας είναι μόνο η αρχή καθώς δεν είναι λίγες οι φορές όπου ακόμη και η συζήτηση ανάμεσα στο ζευγάρι θεωρείται κατόρθωμα. *«Οι γυναίκες παραπονιούνται ότι ο σύζυγος δεν τις καταλαβαίνει. Στην πραγματικότητα τα δύο φύλα χρησιμοποιούν απλώς διαφορετικούς κώδικες»*, επισημαίνει η κυρία Σαμαρτζή.

Στην έρευνα γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στη βία που ασκείται, μάλιστα αμοιβαία! *«Η κακοποίηση μπορεί να είναι ψυχική και σωματική. Το φαινόμενο είναι πολύ συχνό»*, τονίζει η κυρία Σαμαρτζή, και προσθέτει: *«Υπάρχει μια μυθολογία γύρω από τη βία, που τη συντηρεί και τη συγκαλύπτει»*. Το σύνδρομο της κακοποίησης, όμως, δεν αφορά ένα μικρό μόνο ποσοστό του πληθυσμού. Δεν είναι προνόμιο μόνο των κατώτερων και οικονομικά ασθενέστερων τάξεων. Η βία ανάμεσα στους συζύγους δεν έχει ταξική καταγωγή και ταυτότητα. Οι οικονομικές δυσχέρειες μπορεί να

επιδεινώνουν μια κατάσταση, αλλά σίγουρα δεν την προκαλούν. Η βία ασκείται ανεξάρτητα από το κοινωνικό και μορφωτικό επίπεδο των συζύγων. Η κυρία Σαμαρτζή είναι στο σημείο αυτό κατηγορηματική: *«Πολλοί κατηγορούν τη φτώχεια ως αιτία της κακοποίησης. Κάτι τέτοιο δεν έχει όμως τεκμηριωθεί. Αντίθετα, η κακοποίηση των γυναικών φαίνεται να συνδέεται με την επαγγελματική απασχόλησή τους. Εργαζόμενες και οικονομικά ανεξάρτητες γυναίκες είναι πιθανότερο να κακοποιηθούν, ενώ τα περιστατικά βίας εντοπίζονται με μεγαλύτερη ένταση όταν ο σύζυγος είναι λιγότερο επιτυχημένος επαγγελματικά».*

Ύστερα από όλα αυτά, η φθορά στον γάμο μοιάζει σχεδόν νομοτέλεια. Δεν συμβαίνει, όμως, το ίδιο και με τον χωρισμό. Το αντίθετο μάλιστα. Οι λόγοι που μπορούν να οδηγήσουν μια γυναίκα στην απόφαση του χωρισμού είναι τόσοι όσοι και εκείνοι που αρκούν για να την εγκλωβίσουν σε μια εξαιρετικά επιζήμια σχέση.

Τα παιδιά, η οικονομική ανασφάλεια, αλλά ακόμη και ο κοινωνικός περίγυρος και ο φόβος για την καινούργια ζωή αναστέλλουν στην πράξη την απόφαση του διαζυγίου. Η γυναίκα παραμένει τις περισσότερες φορές στον γάμο. Η διάρκεια όμως ενός γάμου δεν έχει πάντα να κάνει με την επιτυχία του. Κάθε άλλο. Επιτυχημένος μπορεί να είναι και ο γάμος από τον οποίο επιλέγει να φύγει κανείς με αξιοπρέπεια.

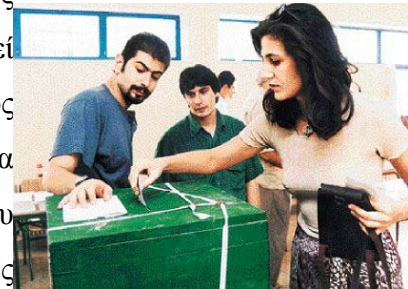
Το Βήμα 19/12/1999

Η «πάλη των φύλων» δεν είχε νικητή

Η μελέτη της εξέλιξης της θέσης των γυναικών παραπέμπει αναπόφευκτα και στην πορεία της γυναικείας αμφισβήτησης, στο πλαίσιο της οποίας θέματα που αναφέρονται στο δικαίωμα στην εργασία και στη διεκδίκηση πολιτικών δικαιωμάτων κατέχουν εξέχουσα θέση κατά το πρώτο μισό του αιώνα

ΤΗΣ Μ.ΠΑΝΤΕΛΙΔΟΥ - ΜΑΛΟΥΤΑ

Κάθε μελέτη που αναφέρεται στην πορεία της κοινωνικής και πολιτικής θέσης των γυναικών αποτελεί παράλληλα και μελέτη της εξέλιξης ενός συστήματος σχέσεων, όπως είναι αυτό των φύλων. Γιατί η ιστορία ενός φύλου είναι ουσιαστικά η ιστορία των σχέσεών του με το άλλο. Συνεπώς δεν αρκεί η σύγκριση της

σημερινής θέσης των γυναικών με την αντίστοιχη στις αρχές του αιώνα, αλλά επιβάλλεται και η διερεύνηση του κατά πόσο οι όποιες αλλαγές στη θέση των γυναικών συνέβαλαν στην ουσιαστική μείωση της ανισότητας των φύλων. Και βέβαια η ανισότητα αυτή δεν αναφέρεται μόνο στο τυπικό επίπεδο της κατοχύρωσης δικαιωμάτων, αλλά και στον τρόπο που χρησιμοποιούνται αυτά από τους φορείς τους, δηλαδή στην ουσία των σχέσεων των φύλων. Σύμφωνα με αυτή τη λογική, οι απαντήσεις στο ερώτημα «τι σημαίνει κοινωνικά και πολιτικά να είναι κανείς γυναίκα» στις αρχές του αιώνα, και αντίστοιχα στο τέλος του, θα εντυπωσίαζαν με το μέγεθος των παρατηρούμενων αλλαγών, αλλά και με την πληθώρα των ουσιαστικών κοινών σημείων.

Η μελέτη της εξέλιξης της θέσης των γυναικών κατά τον 20ό αιώνα παραπέμπει αναπόφευκτα και στην πορεία της γυναικείας αμφισβήτησης την αντίστοιχη περίοδο, στο πλαίσιο της οποίας θέματα που αναφέρονται στο δικαίωμα στην εργασία και στη διεκδίκηση πολιτικών δικαιωμάτων κατέχουν εξέχουσα θέση κατά το πρώτο μισό του αιώνα. Τα πολιτικά δικαιώματα δεν διεκδικούνται αμέσως με την αυγή του 20ού αιώνα, γιατί για τις φεμινίστριες της εποχής προέχει η διεκδίκηση στοιχειωδών

αστικών δικαιωμάτων, ενώ οι διεκδικήσεις που κυριαρχούν σχετίζονται με εργασιακά θέματα αλλά και με το δικαίωμα στη μόρφωση.

Η συμμετοχή στην εργασία

Αναμφίβολα στη διάρκεια του 20ού αιώνα έγιναν τεράστιες αλλαγές στον τομέα της γυναικείας απασχόλησης. Σήμερα βρισκόμαστε προφανώς πολύ μακριά από την Ελλάδα των αρχών του αιώνα με τις απροσδιόριστου αριθμού αγρότισσες, τις λίγες δασκάλες και τις ελάχιστες εργάτριες που αμείβονταν με το μισό περίπου του ημερομισθίου των εργατών, και όπου οι γυναίκες διεκδικούσαν πρόσβαση στο Δημόσιο. Είμαστε πράγματι μακριά από την εποχή των περιορισμών στην απασχόληση των παντρεμένων γυναικών, από την απαγόρευση ορισμένων κλάδων και την άρνηση συνδικαλιστικών φορέων να εγγράψουν γυναίκες ως μέλη τους. Οι γυναίκες αποτελούν πλέον το 39,2% του εργατικού δυναμικού της Ελλάδας και το 36,7% των απασχολούμενων, αλλά μόνο το 18,2% και το 18,9% εργοδοτών και αυτοαπασχολούμενων. Παράλληλα συμμετέχουν κατά 60% περίπου στους ανέργους, αφού η γυναικεία ανεργία είναι υπερδιπλάσια αυτής των ανδρών, ενώ οι γυναίκες 30-44 ετών εμφανίζονται ως η πιο ευάλωτη κατηγορία στη μακροχρόνια ανεργία.

Η συνολική αύξηση της γυναικείας απασχόλησης συνοδεύεται και από μεταβολές στην κατανομή της στους βασικούς παραγωγικούς τομείς, όπου σημειώνεται μείωση στον πρωτογενή κυρίως και αύξηση στον τριτογενή, κάτι που υποδηλώνει και τη βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης: σήμερα το ποσοστό των πτυχιούχων πανεπιστημίου επί συνόλου γυναικών εργαζομένων (17,1%) είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο των ανδρών (13,2%). Παράλληλα, και ενώ στον τομέα της εκπαίδευσης οι λίγες δεκάδες φοιτήτριες των αρχών του αιώνα έδωσαν τη θέση τους στη μαζική είσοδο κοριτσιών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, σημειώνεται αύξηση της συμμετοχής των γυναικών σε όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες, όπου παρουσιάζεται αύξηση με ρυθμούς ταχύτερους από αυτούς των ανδρών, ιδιαίτερα δε στην κατηγορία των επιστημόνων/ελευθέρων επαγγελματιών. Εξαίρεση όμως αποτελούν οι διευθύνοντες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη επιχειρήσεων, κάτι που καταδεικνύει και τις διακρίσεις που υφίστανται ακόμη οι γυναίκες στην αγορά εργασίας, διακρίσεις οι οποίες εκφράζονται και μέσω της διαφοράς στις αποδοχές και αποτελούν έκφραση της υποδεέστερης κοινωνικής θέσης των γυναικών, η οποία εκδηλώνεται πολλαπλά στον χώρο της απασχόλησης: Η μερική απασχόληση εμφανίζεται ως υπόθεση των γυναικών κατά τα 2/3, ενώ οι γυναίκες απασχολούνται

αναλογικά περισσότερο από τους άνδρες σε προσωρινές ή άτυπες μορφές απασχόλησης, σε μικρές οικογενειακές μονάδες ως συμβοηθούντα μέλη, στην αδήλωτη εργασία και γενικότερα σε τύπους απασχόλησης όπου είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες τόσο η εκμετάλλευση όσο και οι διακρίσεις που παραπέμπουν στο φύλο. Στον δε χώρο του συνδικαλισμού αποτελούν μικρή μειονότητα ή και απουσιάζουν παντελώς σε όλες τις δομές λήψεως αποφάσεων, ακόμη και στους φορείς εκείνους όπου ως εργαζόμενες είναι πολυπληθέστατες (εκπαίδευση).

Τα πολιτικά δικαιώματα

Όσον αφορά τη θεσμοθετημένη πολιτική διαδικασία, ενώ για τους άνδρες το δεύτερο μισό του προηγούμενου αιώνα αποτελεί ορόσημο, αφού με το Σύνταγμα του 1864 κατοχυρώθηκε στην Ελλάδα η «καθολική» ψηφοφορία (ανδρική), οι γυναίκες απέκτησαν πλήρη πολιτικά δικαιώματα έναν αιώνα αργότερα, το 1952. Ενώ γυναίκες ψηφοφόροι συμμετείχαν στις εκλογές του Απριλίου του 1944 που έγιναν στην Ελεύθερη Ελλάδα, προηγουμένως, ήδη από το 1930, ορισμένες (οι εγγράμματες άνω των 30 ετών) είχαν δημοτική ψήφο. Οι δε προσπάθειες των φεμινιστριών για απόκτηση του δικαιώματος του εκλέγεσθαι απέτυχαν το 1933, οπότε μόνο ένα Πρωτοδικείο ενέκρινε γυναικείες υποψηφιότητες στις δημοτικές εκλογές. Οι Ελληνίδες τελικά απέκτησαν πλήρη εκλογικά δικαιώματα στο επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης το 1949, δηλαδή τρία χρόνια προτού αποκτήσουν πλήρη πολιτικά δικαιώματα. Αυτά τα τελευταία, ενώ είχαν αποτελέσει αντικείμενο δυναμικής διεκδίκησης από τις φεμινίστριες του Μεσοπολέμου, για μερικές από τις οποίες η κατάκτησή τους συμβόλιζε το ξεσκλάβωμα των γυναικών, τελικά αποδόθησαν ως απόρροια διεθνών συμβάσεων τις οποίες είχε συνάψει μεταπολεμικά η Ελλάδα, αφού πλέον είχαν αποσυνδεθεί από τους γυναικείους αγώνες προηγούμενων δεκαετιών.

Η όλη πορεία της εκλογικής συμπεριφοράς των γυναικών στην Ελλάδα το δεύτερο μισό του αιώνα μπορεί να συνοψιστεί στη σταδιακή ακύρωση της παραδοσιακής δεξιόστροφης απόκλισης του γυναικείου εκλογικού σώματος και, με ορόσημο το 1985, στην πρωτόγνωρη σταθερή υπερψήφιση μη δεξιού κόμματος, του ΠαΣοΚ. Βέβαια η υπερψήφιση αυτή δεν είναι άσχετη από ένα εντυπωσιακό πλέγμα μέτρων για την «ισότητα» που θεσμοθετήθηκαν την περίοδο αυτή μετά από σχετικούς αγώνες φεμινιστικών ομάδων και γυναικείων οργανώσεων, τα οποία, παρά τις όποιες ατέλειες, έμοιαζαν πρωτοποριακά. Τα σημαντικότερα από αυτά αφορούν αλλαγές στο οικογενειακό δίκαιο (1329/83), την προστασία της μητρότητας (1302/83), την

εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης σε βάρος των γυναικών (1342/83), την ισότητα των φύλων στις εργασιακές σχέσεις (1414/84), τον βιασμό (1419/84), διευκολύνσεις σε εργαζομένους με οικογενειακές υποχρεώσεις (1483/84) κ.ά.

Όσον αφορά την εκλογή γυναικών στο κοινοβούλιο είναι προφανές ότι δεν ικανοποιήθηκαν οι αναμονές που δημιουργήθηκαν μετά την εκλογή της Ελένης Σκούρα, πρώτης ελληνίδας βουλευτή, η οποία εκλέγεται την πρώτη φορά που συμμετέχουν γυναίκες σε βουλευτικές εκλογές (πρόκειται για αναπληρωματική εκλογή στη Θεσσαλονίκη το 1953). Στα σχεδόν 50 χρόνια που ακολούθησαν γύρω στις 50 γυναίκες έχουν αποκτήσει βουλευτικό αξίωμα σε 14 εκλογικές αναμετρήσεις, ενώ ο μεγαλύτερος αριθμός γυναικών βουλευτών στην ίδια Βουλή δεν ξεπερνά τις 19 (6,3% του συνόλου των βουλευτών) ή τις 20 αν συνυπολογίσουμε την περιορισμένης διάρκειας συνύπαρξη του αντίστοιχου αριθμού γυναικών στη Βουλή του Νοεμβρίου του 1989 (6,7%). Αντίστοιχη είναι και η εικόνα της γυναικείας παρουσίας στην κυβέρνηση: μετά την ορκωμοσία της Λ. Τσαλδάρη ως υπουργού Κοινωνικής Πρόνοιας το 1956, πέρασαν 25 χρόνια ώσπου να υπάρξει δεύτερη γυναίκα υπουργός το 1981 (η Μ. Μερκούρη), ενώ ελάχιστες άλλες μετά τη δικτατορία είχαν καταλάβει θέσεις υφυπουργού ή αναπληρωτή υπουργού.

Ελλιπής εκπροσώπηση

Συνολικά σε καμία κυβέρνηση οι γυναίκες δεν έχουν αποτελέσει πάνω από το 12% του συνόλου των μελών της, με συνηθέστερο αριθμό κατά την τελευταία δεκαετία τις δύο με τρεις γυναίκες. Στον δε χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης η γυναικεία παρουσία αυξάνεται με ακόμη μικρότερους ρυθμούς, αφού λιγότερο του 2% των δημάρχων και γύρω στο 1% των κοινοταρχών είναι σήμερα γυναίκες, ενώ στην ελληνική αντιπροσωπεία στο Ευρωκοινοβούλιο μοιάζει σήμερα σχετικά ενισχυμένη (16%).

Γενικότερα, ο αιώνας που εκπνέει παρουσιάζει για τις γυναίκες ιδιαίτερη σημασία αφού καταγράφει ορισμένες αλλαγές που είναι πραγματικά ορόσημα (όπως η κατοχύρωση πολιτικών δικαιωμάτων και η μαζική είσοδος στην αγορά εργασίας), αλλά και στο μέτρο που τεκμηριώνει την υπόθεση ότι η τυπική ισότητα μπορεί να συνυπάρχει με τη βαθύτατη ουσιαστική ανισότητα στις σχέσεις των φύλων. Την αντίφαση αυτή εικονογραφεί και το ότι ενώ η φεμινιστική θεωρία και πράξη κατάφεραν να προσβάλουν αιώνες πολιτικού στοχασμού, στο πλαίσιο του οποίου οι γυναίκες ή δεν υπήρχαν ή αντιμετωπιζόνταν ως φύσει υποδεέστερες, παράλληλα η

τυπική πολιτική ισότητα των φύλων δεν μετουσιώθηκε σε ισοκατανομή της πολιτικής εξουσίας μεταξύ φορέων διαφορετικού φύλου. Και ενώ η εικόνα της πολιτικής εξουσίας παραμένει κυριαρχικά ανδρική, το ότι η πολιτική περιθωριοποίηση των γυναικών δεν αποτελεί την πηγή αλλά απόρροια της κατώτερης κοινωνικής θέσης που τους επιφυλάσσεται δείχνει τις δυσκολίες (και τις ενδεχόμενες παγίδες) της απόπειρας αναγωγής τους σε ουσιαστικούς συμμετόχους της πολιτικής διαδικασίας μέσω παρεμβάσεων κυρίως στο επίπεδο των αριθμών της «εκπροσώπησης» τους.

Συνεπώς, οι γυναίκες γενικά, αλλά και στην Ελλάδα ειδικότερα, πέτυχαν πάρα πολλά στη διάρκεια του 20ού αιώνα, τα οποία συγχρόνως είναι και πολύ λίγα. Γιατί οι σημαντικές αλλαγές στο επίπεδο των δικαιωμάτων και οι όποιες μεταβολές στα πρότυπα ζωής των γυναικών είναι αμφίβολο αν είναι ουσιώδεις ως προς τον εξουσιαστικό χαρακτήρα του συστήματος σχέσεων και φύλων, ενώ παράλληλα ο εκσυγχρονισμός της υποτέλειας ο οποίος επετεύχθη δεν ευνοεί την αμφισβήτηση. Αποτιμώντας τις εξελίξεις που σημειώθηκαν, αυτό στο οποίο θα μπορούσε να προσβλέπει κανείς για την πορεία των γυναικών στον 21ο αιώνα θα ήταν να πάψει η πορεία αυτή να αποτελεί ιδιαίτερο αντικείμενο διερεύνησης, όχι βέβαια διότι θα τη σκεπάσει και πάλι ένα πέπλο σιωπής, αλλά γιατί θα ακυρωθεί η πραγματικότητα εκείνη που μας επιτρέπει να τη βλέπουμε ως «ειδική», ξεχωριστή από την «οικουμενική» πορεία, αυτή των ανδρών.

Η κυρία Μ. Παντελίδου-Μαλούτα είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια της Πολιτικής Επιστήμης στο Τμήμα ΠΕΔΑ του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Οι «φεμινίστριες του Ισλάμ»

Της ΤΑΝΙΑΣ ΜΠΟΖΑΝΙΝΟΥ

«Εγκαινιάστηκε η πρώτη βιβλιοθήκη στο Ιράν που ειδικεύεται στα γυναικεία ζητήματα» είπε η **Ζάρα Σοτζάιε**, σύμβουλος του ιρανού προέδρου **Μοχάμεντ Χαταμί** επί γυναικείων θεμάτων. Η Σοτζάιε βρέθηκε πριν από λίγες ημέρες στην Αθήνα καλεσμένη του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), για να μιλήσει για τον ρόλο των γυναικών στο Ιράν, αλλά σύντομα έγινε εμφανές ότι ο τίτλος «Καταλύοντας τα δυτικά στερεότυπα» θα ήταν πιο ταιριαστός στη διάλεξή της.

«Οι γυναίκες αποτελούν το 52% του συνόλου των φοιτητών στα ιρανικά πανεπιστήμια και το 70% όσων εισήχθησαν εφέτος μέσω των εθνικών εισαγωγικών εξετάσεων... Περισσότερα από δύο εκατομμύρια γυναίκες αγροτικών περιοχών συμμετείχαν στα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης πέρυσι... Είκοσι ένα δισεκατομμύρια ριάλ (περίπου 3,5 δισ. δραχμές) αφιερώθηκαν για την προώθηση του γυναικείου αθλητισμού... Παρ' ότι οι γυναίκες αποτελούν το 11,1% του συνολικού εργατικού δυναμικού, κατέχουν το 34% των θέσεων εργασίας που απαιτούν επιστημονική κατάρτιση» είπε η Σοτζάιε η οποία κατέχει ένα από τα υψηλότερα αξιώματα που έχουν κατακτήσει οι γυναίκες στη χώρα της. Η θέση της συμβούλου του προέδρου επί γυναικείων ζητημάτων έχει αναβαθμιστεί σημαντικά και η κάτοχός της παρίσταται στις συνεδριάσεις του υπουργικού συμβουλίου.

*** Τεράστια πρόοδος**

Η εμφάνισή της ωστόσο πολύ απέχει από τα δυτικά πρότυπα της χειραφετημένης γυναίκας: φορά το παραδοσιακό μαντίλι που κρύβει επιμελώς τα μαλλιά ενώ τα ρούχα της δεν αφήνουν παρά τους καρπούς και το πρόσωπό της στην κοινή θέα.

«Υπάρχουν ενδυματολογικοί κανόνες στο Ιράν», παραδέχεται, «αλλά υπάρχει και το περιθώριο μικρής παρέκκλισης από αυτούς».

Οι Ιρανές όπως η Σοτζάιε είναι γνωστές ως «φεμινίστριες του Ισλάμ» λόγω των άμεμπτων θρησκευτικών πεποιθήσεών τους. Ισχυρίζονται ότι οι αυστηροί ενδυματολογικοί κανόνες έπεισαν τις παραδοσιακές οικογένειες να στείλουν τα κορίτσια τους στο σχολείο, γι' αυτό σήμερα το 74% των γυναικών είναι μορφωμένες. Το Ιράν σημείωσε τεράστια πρόοδο στο ζήτημα της βελτίωσης της θέσης της γυναίκας επί προεδρίας του μετριοπαθούς Χαταμί ο οποίος άλλωστε εξελέγη το 1997 κυρίως χάρη στις ψήφους των γυναικών και των νέων. Σύμφωνα μάλιστα με τα αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών που έγιναν γνωστά την περασμένη εβδομάδα οι γυναίκες υποψήφιας «σάρωσαν» τουλάχιστον σε 20 μεγάλες πόλεις και οι «Χαταμικοί» εδραίωσαν για τα καλά τη θέση τους.

Στην Τεχεράνη την τρίτη θέση στην προτίμηση των ψηφοφόρων κατέλαβε η **Τζαμίλε Κάντιβαρ**, πρώην σύμβουλος του Χαταμί. *«Η ιρανική κοινωνία φαίνεται ότι επιθυμεί να δώσει στις γυναίκες την ευκαιρία να αποδείξουν ότι αξίζουν»* δήλωσε. *«Οι άνδρες δεν τα έχουν καταφέρει τόσο καλά, έτσι ο κόσμος σκέπτεται "ας δώσουμε μια ευκαιρία και στις γυναίκες"».*

Οι γυναίκες αντιπροσώπευαν μόνο 5.000 εκ των 300.000 υποψηφίων στις εκλογές αλλά το ποσοστό επιτυχίας τους είναι υψηλότερο από το ποσοστό συμμετοχής τους. Μεταξύ των νικητών είναι και η αδελφή του Χαταμί, **Φάτιμα Χαταμί**, 61 ετών και μητέρα έξι παιδιών, η οποία ήρθε πρώτη στην Αρντακάν, τη γενέτειρα του προέδρου, συγκεντρώνοντας σχεδόν τριπλάσιες ψήφους από τον δεύτερο.

- **Γυναίκα αντιπρόεδρος**

Όσο και αν ακούγεται παράδοξο η ισότητα και η ελευθερία των ιρανών πολιτών ήταν ανάμεσα στα κορυφαία συνθήματα του αγιατολάχ Χομεϊνί. Σήμερα, 20 χρόνια αργότερα, πολλοί πιστεύουν ότι η επανάσταση δεν εκπλήρωσε τις υποσχέσεις της το βιοτικό επίπεδο π.χ. έχει μειωθεί αλλά αναμφίβολα έχουν σημειωθεί και θετικές αλλαγές.

Μια από αυτές είναι το γεγονός ότι οι γυναίκες παίζουν εμφανώς πιο δραστήριο ρόλο στην κοινωνία. Ήδη ο Χαταμί έχει ορίσει την πρώτη γυναίκα αντιπρόεδρο τη **Μασουμέ Εμπντεκαρ** η οποία, σε ηλικία 19 ετών το 1979, είχε αναλάβει τις διεθνείς σχέσεις των ισλαμιστών φοιτητών που κράτησαν 52 ομήρους στην αμερικανική πρεσβεία της Τεχεράνης επί 444 ημέρες. Από τα 270 μέλη του σημερινού κοινοβουλίου όμως μόνο τα 14 είναι γυναίκες (σημ.: ποσοστό σχεδόν ίσο με το αντίστοιχο της Ελλάδας). *«Έχουμε ακόμη πολύ δρόμο να διανύσουμε μέχρι να μπορέσουμε να πούμε ότι οι γυναίκες κατέχουν μια καλή θέση στην ιρανική κοινωνία»* παραδέχτηκε η Σοτζάιε. Ο νόμος π.χ. δίνει το δικαίωμα μόνο στους άνδρες να παίρνουν διαζύγιο από τις συζύγους τους και η επιμέλεια των παιδιών πηγαίνει σχεδόν αυτομάτως στον πατέρα· τα χρήματα που ένας δολοφόνος πληρώνει στην οικογένεια του θύματος για να αποφύγει τη θανατική ποινή είναι διπλάσια αν το θύμα ήταν άνδρας.

Αλλαγές όμως έχουν γίνει στο Ιράν και είναι πολλές. Αυτό τόνισε μεταξύ άλλων και η επίσημη επίσκεψη του Χαταμί στο Βατικανό και στη Ρώμη την περασμένη εβδομάδα, η πρώτη επίσκεψη ιρανού ηγέτη στην Ευρώπη από το 1979.

Το Βήμα 08/03/1998

Τα πιο θλιβερά ρεκόρ του πλανήτη είναι γένους θηλυκού

1 δισ. γυναίκες θα γιορτάσουν νηστικές

Σε πολλές περιοχές της Ασίας, της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής δεν έχουν αρκετούς λόγους για να γιορτάζουν. Ωστόσο δεν λείπουν και οι προσπάθειες προς τη σωστή κατεύθυνση

Είναι γυναίκες:

*** Το 70% των εξαθλιωμένων**

*** Το 80% των προσφύγων**

*** Το 70% των αναλόβητων**

Της ΤΑΝΙΑΣ ΜΠΙΟΖΑΝΙΔΟΥ

Όταν πριν από τρία χρόνια η Ινδία έκανε απογραφή του πληθυσμού της, ο αριθμός που προέκυψε ήταν λανθασμένος. Το τεράστιο έργο της καταγραφής των κατοίκων της δεύτερης πολυπληθέστερης χώρας του κόσμου έπρεπε να επαναληφθεί γιατί στην ερώτηση «Πόσα παιδιά έχετε;» πολλοί είχαν δηλώσει μόνο τον αριθμό των γιων τους. Δεν είχαν βεβαίως πρόθεση να παραπλανήσουν τις αρχές· απλώς «παιδί» στην Ινδία

νοείται μόνο το αγόρι ενώ τα κορίτσια είναι μάλλον κατάρα εφόσον απαιτείται προίκα για να παντρευτούν.

Αν στη Δύση οι γυναίκες έχουν λύσει τα περισσότερα προβλήματά τους και τώρα έχουν την πολυτέλεια να απασχολούνται με τις σημαντικές ή ασήμαντες λεπτομέρειες, τη σημερινή Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας ένα δισεκατομμύριο γυναίκες θα πεινάσουν έναντι 450 εκατομμυρίων αντρών (σύμφωνα με την UNESCO, το 70% όσων ζουν σε απόλυτη φτώχεια είναι γυναίκες), 540 εκατομμύρια γυναίκες δεν θα μπορέσουν να απολαύσουν ένα βιβλίο ή να βάλουν μια υπογραφή έναντι 280 εκατομμυρίων αντρών (σύμφωνα με στοιχεία της UNESCO, περισσότερα από τα δύο τρίτα των αναλφάβητων ενηλίκων είναι γυναίκες) και 6.000 γυναίκες θα υποστούν ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων τους (σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία, 6.000 γυναίκες «χάνουν» την κλειτορίδα τους ημερησίως).

Από όλες τις Ασιάτισσες οι Αφганές έχουν τους λιγότερους λόγους να γιορτάσουν τη σημερινή ημέρα. Γιατί το Αφγανιστάν είναι ίσως η μόνη χώρα που οπισθοδρομεί αντί να σημειώνει έστω και ελάχιστη πρόοδο όσον αφορά τη θέση των γυναικών. Ο λόγος είναι προφανής. Από τον Απρίλιο του 1992, όταν οι Μουτζαχεντίν κατέλαβαν την εξουσία στην Καμπούλ, το Σύνταγμα της χώρας, το οποίο περιείχε εγγυήσεις για τα δικαιώματα των γυναικών, καταργήθηκε. Όλες οι γυναίκες απολύθηκαν από τις δουλειές τους, έλαβαν τους μισθούς τους κανονικά τους δύο πρώτους μήνες και έκτοτε υποχρεώθηκαν να κάνουν νέο επαγγελματικό προσανατολισμό απορρίπτοντας οποιοδήποτε επάγγελμα προϋποθέτει εργασία εκτός σπιτιού.

«Στο Σαρόμπι είδαμε μια γυναίκα να λιθοβολείται δίπλα στο ποτάμι. Μας είπαν ότι ήταν παντρεμένη με κάποιον διοικητή των Χεζμπ Ισλάμι, ο οποίος την εγκατέλειψε και δεν έδωσε σημεία ζωής για οκτώ χρόνια. Ο πατέρας της τελικά της επέτρεψε να παντρευτεί άλλον άντρα.

Αλλά τώρα ο διοικητής επέστρεψε και διέταξε να την λιθοβολήσουν μέχρι θανάτου» είπε στη Διεθνή Αμνηστία οικογένεια που δραπέτευσε από το Αφγανιστάν. Παρεμπιπτόντως, το 80% των προσφύγων ανά τον κόσμο είναι γυναίκες, οι οποίες μάλιστα συχνά αναγκάζονται να υποκύψουν στις σεξουαλικές απαιτήσεις λαθρεμπόρων και μεθοριακών φρουρών για να φθάσουν στον προορισμό τους.

Στο Πακιστάν η εκλογή της **Μπενάζιρ Μπούτο** το 1988 είχε αναπτερώσει τις ελπίδες των συμπατριωτισσών της για μια καλύτερη θέση στην κοινωνία, και η επανεκλογή της το 1993 ακόμη περισσότερο. Ωστόσο η κυβέρνηση της Μπούτο κινήθηκε, σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία, προς την αντίθετη κατεύθυνση.

Αν μια Πακιστανή βιασθεί και καταγγείλει τον βιασμό της, κλείνεται πάραυτα στη φυλακή με την κατηγορία τού «ζίνα», δηλαδή της σεξουαλικής επαφής εκτός γάμου. Ο μόνος τρόπος για να γλιτώσει είναι είτε ο βιαστής να παραδεχθεί την ενοχή του είτε να υπάρξουν τέσσερις άντρες *αυτόπτες* μάρτυρες που θα επιβεβαιώσουν τους ισχυρισμούς της. Γιατί η μαρτυρία μιας γυναίκας δεν μετρά. *«Έχουν υπάρξει περιπτώσεις όπου ο βιαστής έχει αθωωθεί και το θύμα έχει κλειστεί στη φυλακή»* λέει η Διεθνής Αμνηστία.

Επιπλέον, ενώ οι άντρες θεωρούνται ενήλικοι από 18 ετών και πάνω, οι γυναίκες «ενηλικιώνονται» όταν φθάσουν στην εφηβεία, δηλαδή στα 11 ή 12 χρόνια τους. Και από τη στιγμή που κάποιος είναι ενήλικος είναι δυνατόν να του επιβληθούν ποινές ενηλίκου, δηλαδή λιθοβολισμός μέχρι θανάτου ή μαστίγωμα.

Στις απομακρυσμένες περιοχές του Πακιστάν οι γυναίκες εμποδίζονται ακόμη και να ασκήσουν τα πολιτικά δικαιώματά τους. Τον Ιανουάριο του 1997, λ.χ., ένα μήνα πριν από τις τελευταίες εκλογές, τα συμβούλια πολλών χωριών αποφάσισαν ότι θα έκαιγαν το σπίτι όποιου επέτρεπε στα θηλυκά μέλη της οικογενείας του να ψηφίσουν, γιατί *«η ψήφος των γυναικών είναι αντισλαμική και πηγαίνει κόντρα στις παραδόσεις μας»*. Ως αποτέλεσμα, ελάχιστες γυναίκες των περιοχών αυτών τόλμησαν να πλησιάσουν την κάλπη.

Η οικιακή βία είναι ένα οικογενειακό θέμα που δεν αφορά τις αρχές, ωστόσο αφορά άμεσα το 95% των γυναικών στο Πακιστάν. Κάθε χρόνο πολλές γυναίκες καίγονται ζωντανές σε «ατυχήματα» που τους συμβαίνουν στην κουζίνα τους. Στην πραγματικότητα δράστες είναι ο σύζυγός τους και οι συγγενείς του και αιτία η ανεπαρκής προίκα, η υπόνοια για απιστία, η υποτιθέμενη στειρότητα του θύματος ή η «αδυναμία» του να γεννήσει αγόρι. Στη Λαχώρη μόνο, κάθε ημέρα 60 με 70 γυναίκες που υποφέρουν από σοβαρά εγκαύματα αγωνίζονται να επιβιώσουν· λιγότερες από το 10% τα καταφέρνουν.

«Η αύξηση των θανάτων των γυναικών από εγκαύματα ανάγκασε το ανώτατο δικαστήριο της Λαχώρας να ζητήσει από την αστυνομία να ερευνά κάθε τέτοια περίπτωση μια οδηγία που συνήθως αγνοείται ή στην καλύτερη περίπτωση εφαρμόζεται επιφανειακά» λέει η Διεθνής Αμνηστία. Ειδικά όταν αιτία της δολοφονίας είναι η υποψία ότι η γυναίκα ήταν άπιστη στον άντρα της, ο δράστης αντιμετωπίζεται με εξωφρενική επιείκεια γιατί η πακιστανική κοινωνία θεωρεί ότι ο σύζυγος αντέδρασε με θεμιτό τρόπο στις «σοβαρές προκλήσεις» από την πλευρά της γυναίκας του.

Στη γειτονική Ινδία υπολογίζεται ότι κατά μέσον όρο 17 παντρεμένες γυναίκες πέφτουν θύματα δολοφονίας καθημερινώς γιατί ο πατέρας τους δεν κράτησε τις υποσχέσεις του για την προίκα που θα έδινε στον γαμπρό του. Η εθνικιστικών αποκλίσεων κυβέρνηση της χώρας ενθάρρυνε την άνοδο του Ινδουισμού και έτσι αναζωπυρώθηκε το απάνθρωπο «σάτι». Το σάτι είναι μια παλαιά παράδοση των Ινδουιστών, την οποία είχαν απαγορεύσει οι Βρετανοί χωρίς ωστόσο να καταφέρουν να την εξαφανίσουν, που απαιτούσε από τις γυναίκες να καίγονται ζωντανές στην πυρά όταν πέθαινε ο συνήθως πολύ γηραιότερος άντρας τους. Το εκπληκτικό είναι ότι με την άνοδο του Ινδουισμού υπάρχουν γυναίκες που πέφτουν αυτοβούλως στην πυρά για να γίνουν «σάτι» που ισοδυναμεί περίπου με αγία.

Η Ινδία είναι από τις λίγες χώρες όπου ο αριθμός των ανδρών ξεπερνά εκείνο των γυναικών. Γιατί στην αγροτική Ινδία (όπως και στην αγροτική Κίνα) όταν ένα νεογέννητο κοριτσάκι βρεθεί πνιγμένο ή καμένο όλοι κάνουν ότι δεν πρόσεξαν τίποτε και δεν ειδοποιούν την αστυνομία. Το κορίτσι είναι ανεπιθύμητο μωρό ενώ ένα αγόρι είναι καλοδεχούμενο, όχι μόνο γιατί θα αυξήσει τα εισοδήματα της οικογένειας με τον γάμο του αλλά και γιατί θα εξασφαλίσει τη μετενσάρκωση των γονιών του (οι ινδουιστές γονείς μετενσαρκώνονται κανονικά μόνο αν ο γιος τους χορέψει έναν τελετουργικό χορό γύρω από την πυρά όπου θα καούν όταν πεθάνουν). Έτσι ο τοκετός γίνεται στο σπίτι με τη βοήθεια μιας «άγιας», δηλαδή μαίας, και το μωρό σκοτώνεται επί τόπου αν δεν έχει το πολυπόθητο φύλο. Η μητέρα βεβαίως δεν ερωτάται· όλα συμφωνούνται μεταξύ πατέρα και άγιας, η οποία δηλώνει ότι το μωρό γεννήθηκε νεκρό.

Λόγω των προγραμμάτων για τη μείωση του πληθυσμού, που περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων και δωρεάν αμβλώσεις, στις αστικές περιοχές εφαρμόζεται μια λιγότερο φρικιαστική αλλά εξίσου μεροληπτική μέθοδος για την αποφυγή θηλυκών απογόνων.

Αν η αμνιοκέντηση, που παρέχεται δωρεάν, δείξει ότι το έμβρυο είναι γένους θηλυκού, τότε η άμβλωση είναι σχεδόν επιβεβλημένη. Η πρακτική αυτή εφαρμοζόταν επί χρόνια χωρίς κανείς να έχει την παραμικρή αντίρρηση αλλά πήρε δημοσιότητα μόνο όταν κατά λάθος έγινε άμβλωση σε κάποιο αρσενικό έμβρυο και οι γονείς μήνυσαν τον γιατρό.

Στην Ινδία γεννιούνται περίπου 15 εκατομμύρια κοριτσάκια τον χρόνο αλλά, σύμφωνα με τη UNICEF, τα πέντε εκατομμύρια από αυτά δεν προλαβαίνουν να γίνουν 15 ετών. Το ένα τρίτο πεθαίνει προτού κλείσει ένα έτος. Είναι σύνηθες επίσης στα κορίτσια να δίνεται λιγότερο φαγητό από τα αγόρια. Στην Ινδία και στο Πακιστάν ωστόσο υπάρχουν πολύ ισχυρά φεμινιστικά κινήματα. Έτσι στην Ινδία, λ.χ., έχουν αρχίσει να εφαρμόζονται προγράμματα κατά του γυναικείου αναλφαβητισμού και να γίνονται εκστρατείες για την πληροφόρηση των γυναικών για τα δικαιώματά τους.

Σε ολόκληρη την Ασία παρατηρούνται προσπάθειες για τη βελτίωση της θέσης των γυναικών. Η **Τερέζα Λόαρ**, Επικεφαλής Συντονίστρια Διεθνών Γυναικείων Ζητημάτων στο αμερικανικό υπουργείο Εξωτερικών, αναφέρει ενδεικτικά ότι στην Κίνα η κυβέρνηση εισήγαγε ένα πενταετές πρόγραμμα (1996-2001) για την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση της αγρότισσας· στο Νεπάλ οι γυναίκες θα μπορούν πλέον να κληρονομήσουν περιουσία· και στο Πακιστάν μη κυβερνητικές οργανώσεις εργάζονται σκληρά για τον περιορισμό της οικιακής βίας.

Στην Αφρική ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες είναι ο ακρωτηριασμός των γεννητικών οργάνων τους. Η πιο απάνθρωπη μορφή του είναι ο αγκτηριασμός, γνωστός και ως «φαραωνική περιτομή», που εφαρμόζεται στο 15% των περιπτώσεων σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία. Η διαδικασία αυτή συνίσταται στην αφαίρεση της κλειτορίδας και των χειλέων και στην πρόσδεση του τραύματος ώστε να καλυφθεί ο κόλπος. Το υπόλοιπο 85% των γυναικών απαλλάσσεται είτε από την κλειτορίδα είτε από τα χείλη.

Οι περισσότεροι ακρωτηριασμοί πραγματοποιούνται όταν τα κορίτσια είναι μεταξύ τεσσάρων και οκτώ ετών αλλά, σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, ο μέσος όρος ηλικίας μειώνεται. Συνήθως δεν λαμβάνεται κανένα μέτρο για να περιοριστεί ο πόνος και ο ακρωτηριασμός γίνεται με τη βοήθεια ενός σπασμένου

γυαλιού, ψαλιδιού ή οποιουδήποτε άλλου αιχμηρού αντικειμένου χωρίς καμία πρόληψη κατά της εξάπλωσης του ιού του AIDS.

«Υπολογίζεται ότι δύο εκατομμύρια κορίτσια τον χρόνο υφίστανται ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων τους. Η πρακτική αυτή εφαρμόζεται σε περισσότερα από 28 κράτη της Αφρικής καθώς και στην Αίγυπτο, στο Ομάν, στην Υεμένη και στα Ενωμένα Αραβικά Εμιράτα» λέει η Διεθνής Αμνηστία. Οι επιπτώσεις κυμαίνονται από μόλυνση ως σηψαιμία.

Ο λόγος του ακρωτηριασμού είναι η πεποίθηση ότι αυτός μειώνει τη διάθεση της γυναίκας για σεξ, άρα μειώνει και τις πιθανότητες να απατήσει τον σύζυγό της. Άλλοι λόγοι που δίνονται είναι ότι ο ακρωτηριασμός αυξάνει την ευχαρίστηση του άντρα και ότι η ακρωτηριασμένη γυναίκα είναι πιο καθαρή άλλωστε ο όρος «σίλι τζι» που χρησιμοποιείται στο Μάλι για να υποδηλώσει τον ακρωτηριασμό σημαίνει, στην κυριολεξία, κάθαρση. Σε ορισμένες κοινωνίες μια μη ακρωτηριασμένη γυναίκα είναι αδύνατο να παντρευτεί.

«Βεβαίως θα τους κάνω περιτομή, ακριβώς όπως έγινε και με μένα και τη γιαγιά τους. Αυτό είναι το έθιμό μας» δήλωσε μια Αιγύπτια στη Διεθνή Αμνηστία αναφερόμενη στις τέσσερις κόρες της. *«Η περιτομή καθαρίζει τις γυναίκες, ευνοεί την παρθενία και την αγνότητα και τις προφυλάσσει από τη σεξουαλική απογοήτευση νεκρώνοντας την επιθυμία τους»* είπε μια γυναίκα από την Κένυα αποδεικνύοντας ότι συχνά οι ίδιες οι γυναίκες δικαιώνουν την καταπίεση του φύλου τους.

Ωστόσο και στην Αφρική γίνονται προσπάθειες για τον περιορισμό των διακρίσεων κατά των γυναικών. Σύμφωνα με την Τερέζα Λόαρ, το Μάλι υιοθέτησε ένα τετραετές πρόγραμμα 22 εκατομμυρίων δολαρίων για τη βελτίωση της εκπαίδευσης, της περίθαλψης, των νομικών δικαιωμάτων και της οικονομικής κατάστασης των γυναικών· η Αίγυπτος απαγόρευσε στα κρατικά κέντρα υγείας να πραγματοποιούν γυναικείες περιτομές· στο Καμερούν διπλασιάστηκε ο αριθμός των γυναικών - δημάρχων από 400 σε 800· στην Τανζανία ψηφίστηκε νόμος που επιβάλλει το ένα τρίτο των βουλευτών να είναι γυναίκες· και στη Ναμπίμπια θεσμοθετήθηκε η ισότητα μεταξύ των δύο φύλων (στο παρελθόν οι γυναίκες δεν μπορούσαν να ανοίξουν τραπεζικό λογαριασμό ή να υπογράψουν ένα συμβόλαιο χωρίς τη συγκατάθεση των συζύγων τους).

Σε πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής, παρ' ότι οι γυναίκες δεν είναι θύματα τόσο ωμής βίας και καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους όσο στις προαναφερθείσες ηπείρους, τα μέλη των φεμινιστικών κινημάτων και των γυναικείων οργανώσεων ζουν συχνά σε καθεστώς τρομοκρατίας. Στη Γουατεμάλα, λ.χ., τα μέλη της CONAVIGUA, μιας γυναικείας οργάνωσης που προσπαθεί να εντοπίσει τα ίχνη «εξαφανισμένων», *«γίνονται στόχος απειλών και επιθέσεων»* λέει η Διεθνής Αμνηστία.

Στην Αργεντινή ωστόσο το Κογκρέσο ψήφισε νόμο που υποχρεώνει τα κόμματα να περιλαμβάνουν 30% γυναίκες στις λίστες των υποψηφίων τους, λέει η Τερέζα Λόαρ. Η Βραζιλία ίδρυσε ειδική αστυνομική υπηρεσία όπου μπορούν να καταφεύγουν τα θύματα οικιακής βίας· η Κολομβία καθιέρωσε την υπογραφή και των δύο συζύγων για να χορηγηθεί διαζύγιο· και στη Γουατεμάλα κρατικό πανεπιστήμιο εισήγαγε υποτροφίες για αυτόχθονες γυναίκες που επιθυμούν να σπουδάσουν πολιτικές επιστήμες με απώτερο σκοπό τη μεγαλύτερη συμμετοχή τους στα κοινά.

Παρά τη δυσχερή θέση στην οποία βρίσκεται το γυναικείο φύλο σήμερα σε ορισμένες κοινωνίες, πολλές γυναίκες της Ασίας, της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής έχουν διαπρέψει σε διάφορους τομείς της επιστήμης ενώ, εν καιρώ πολέμου, σηκώνουν πάντα επάξια τα βάρη της οικονομίας. Την αντίθεση αυτή την απεικονίζει καλύτερα γελοιογραφία που δημοσιεύθηκε σε εφημερίδα της Ινδίας για να διακωμωδήσει τη διαταγή των αφγανών Ταλιμπάν να βαφτούν όλα τα παράθυρα μαύρα ώστε να μη φαίνονται οι γυναίκες από το εσωτερικό των σπιτιών: μια Αφγανή τυλιγμένη στην μούρκα της (ρούχο που σκεπάζει το σώμα από την κορυφή ως τα νύχια) έβαφε μαύρο το παράθυρό της συνοδευόμενη από την εύγλωττη λεζάντα «Windows 95».

Το Βήμα 26/04/1998

Οι γυναίκες της Καμπούλ πίσω από το πέπλο

Οι γυναίκες ενοχοποιούνται καθολικά και εκ των προτέρων· μια βιασμένη γυναίκα είναι εξ ορισμού ένοχη, ένα βιασμένο κορίτσι πρέπει να αποδείξει με τέσσερις αυτόπτες μάρτυρες ότι δεν προκάλεσε το ίδιο τον βιασμό του, αλλιώς εκτελείται σε στενό οικογενειακό κύκλο. Ένοχο είναι το γυναικείο σώμα, όπως ένοχη είναι η θηλυκότητα, η σεξουαλικότητα

Της ΕΛΕΩΝΟΡΑΣ ΣΚΟΥΤΕΡΗ - ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Με το σύνθημα «ένα λουλούδι για τις γυναίκες της Καμπούλ» η Ευρωπαϊκή Ένωση αφιέρωσε τη φετινή Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας στην κινητοποίηση αλληλεγγύης στις γυναίκες του Αφγανιστάν με ψηφίσματα, δημοσιεύματα και εκδηλώσεις σε όλη την Ευρώπη. Στην

Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη, τώρα στον Βόλο και αμέσως μετά στα Χανιά φιλοξενείται η διεθνής έκθεση φωτογραφίας με τίτλο «Ας σηκώσουμε το πέπλο από το πρόσωπο της γυναίκας του Αφγανιστάν», οργανωμένη από το Γραφείο Ανθρωπιστικής Βοήθειας της ΕΕ (ECHO) και την επίτροπο κ. Έμα Μπονίνο σε συνεργασία με τους «Γιατρούς του κόσμου». Στις φωτογραφίες αποτυπώνονται σκηνές από τη ζωή των γυναικών στο Αφγανιστάν και οι επισκέπτες της έκθεσης καλούνται να σηκώσουν τα «πέπλα» που καλύπτουν τις φωτογραφίες για να αντιμετωπίσουν την πραγματικότητα που κρύβεται εκεί.

Οι φωτογραφημένες Αφγανές, όλες τους καλυμμένες· άλλες ακουμπισμένες σε ρημαγμένους τοίχους και άλλες βαδίζουν στο πουθενά της ερήμου, άλλες θρηνούν σωριασμένες δίπλα σε τάφους και άλλες φορτωμένες στην καρότσα ενός φορτηγού, κάποιες προβάλλουν από τα σκοτάδια του σπιτιού τους και άλλες χάνονται στις σκιές του δρόμου. Δύο μάνες με τα παιδιά στην αγκαλιά, χαμένα και αυτά στα πυκνά ενδύματα· γυμνό το γυναικείο χέρι αγκαλιάζει την υποψία του παιδικού σώματος, ένα ποδαράκι ξεφεύγει κάτω από το μπαλωμένο ρούχο της άλλης πίσω από το δίχτυ μόλις διαφαίνεται η αφοσίωση του βλέμματος, η προστατευτική στάση του σώματος.

Παραδίπλα μια ξέσκεπη νέα γυναίκα χαμογελά καθισμένη στο πρόχειρο χειρουργικό κρεβάτι του συνεργείου ανθρωπιστικής βοήθειας τα πόδια της κρέμονται από το ανασηκωμένο ρούχο ελεύθερα, ίσως γιατί είναι μόνο δύο λάμες με αρθρώσεις και παπούτσια. Οι γυναίκες της Καμπούλ με τις μπούρκες τους.

Τι σημαίνει χιτζάμπ

Η μπούρκα, το τσαντόρ των Αφγανών, αποτελείται από το τσιλμπάμπ, τον φαρδύ επενδύτη και το κιμάρ, την καλύπτρα που σκεπάζει το κεφάλι και το σώμα κρύβοντας τα μάτια πίσω από ένα πυκνό διχτυωτό «άνοιγμα». Η κάλυψη των γυναικών ακολουθεί τον κανόνα του χιτζάμπ, δηλαδή τις οδηγίες του Κορανίου και της προφορικής παράδοσης σχετικά με τη σωστή εμφάνιση των πιστών. Χιτζάμπ σημαίνει σωστή ένδυση και άρα σεμνότητα και ντροπή, και χιτζαπλί είναι η καλυμμένη γυναίκα, που γι' αυτό δείχνει σεμνή και ντροπαλή και άρα πιστή μουσουλμάνα. Ας προσέξουμε, γιατί ο όρος χιτζάμπ προέρχεται από το χατζάμπα που σημαίνει κρύβω, απαγορεύω τη θέαση, δεν επιτρέπω να φαίνεται, σφραγίζω. Με άλλα λόγια, καλύπτω, δηλαδή σκεπάζω και περιβάλλω, αλλά και: φυλάσσω και προστατεύω· και: κρύβω και αποκρύπτω· και: συγκαλύπτω και σκεπάζω· και, άρα, αποσιωπώ και κατασιγάζω· και, επιπλέον, επισκιάζω και εξουδετερώνω και, τέλος, πλακώνω, συνθλίβω και ενταφιάζω.

Για να καταλάβουμε τι σημαίνει το χιτζάμπ πρέπει να το εντάξουμε στο σύστημα εκείνων των απαγορεύσεων οι οποίες, ελέγχοντας την εμφάνιση των ανθρώπων, ορίζουν την ανθρώπινη ύπαρξη. Στη σύγχρονη πραγματικότητα του Αφγανιστάν οι άντρες πρέπει να έχουν καλυμμένο το κεφάλι στον δημόσιο χώρο, οι γυναίκες πρέπει να είναι τελείως καλυμμένες με την μπούρκα. Οι άντρες εργάζονται και κυκλοφορούν, αλλά μπορούν να συγκεντρώνονται πάνω από πέντε άτομα μόνο την ώρα της προσευχής, οι γυναίκες δεν εργάζονται (τα παιδιά και οι οικιακές εργασίες δεν θεωρούνται εργασία). Σπουδάζουν το Κοράνι, τα κορίτσια όμως μόνον ως τα εννιά τους. Απαγορεύονται τα παιχνίδια (οι μανάδες που αφήνουν τα παιδιά τους να παίζουν τιμωρούνται). Στις γυναίκες απαγορεύεται η έξοδος και η κυκλοφορία σε δημόσιο χώρο, αν δεν συνοδεύονται από τον πατέρα, τον σύζυγο, τον αδελφό ή τον γιο. Οι προγαμιαίες σχέσεις απαγορεύονται και η μοιχεία τιμωρείται με θάνατο. Απαγορεύονται τα χαμάμ, η μουσική, ο χορός, η τηλεόραση, οι φωτογραφίες, οι γιορτές και οι τελετές (ακόμη και του γάμου). Απαγορεύεται η ενημέρωση. Απαγορεύεται η αντίσταση.

Το χιτζάμπ συνοψίζει, από μίαν άποψη, όλες τις απαγορεύσεις. Η κάλυψη των γυναικών δηλώνει ότι η σωστά καλυμμένη γυναίκα είναι μουσουλμάννα, άρα έχει ηθικό χαρακτήρα και άρα κανείς δεν πρέπει να την ενοχλήσει, εκτός αν δεν είναι σωστά ή αρκετά καλυμμένη, επομένως αν δεν είναι σωστά ή εντελώς σωστά μουσουλμάννα. Η μπούρκα είναι κάλυμμα, πυκνοϋφασμένη, όχι γυαλιστερή ούτε φανταχτερή, φοριέται ριχτά και χαλαρά πάνω στο γυναικείο σώμα, έτσι ώστε να μη φαίνονται οι εξοχές ή οι ιδιαιτερότητές του ούτε καν το περίγραμμά του· κάθε μπούρκα όμως μπορεί να αποδειχθεί ότι δεν είναι η σωστή μπούρκα. Το καλυμμένο σώμα κινείται αργά και μαζεμένα για να παραμείνει αφανές στον δημόσιο χώρο· δηλαδή παντού, αφού ακόμη και ο ιδιωτικός χώρος μπορεί να αποδειχθεί τελικά δημόσιος, αν έχει ανοίγματα ή όταν υπάρχει ξένος ή όταν κάποιος αποφασίσει απλώς ότι το σπίτι του είναι δημόσιος χώρος. Αποτέλεσμα; Υπάρχει πάντα ο κίνδυνος να καταγγεληθεί οποιαδήποτε γυναίκα, οπουδήποτε και οποιαδήποτε στιγμή για παραβίαση του χιτζάμπ. Οι γυναίκες ενοχοποιούνται καθολικά και εκ των προτέρων· μια βιασμένη γυναίκα είναι εξ ορισμού ένοχη, ένα βιασμένο κορίτσι πρέπει να αποδείξει με τέσσερις αυτόπτες μάρτυρες ότι δεν προκάλεσε το ίδιο τον βιασμό του, αλλιώς εκτελείται σε στενό οικογενειακό κύκλο. Ένοχο είναι το γυναικείο σώμα, όπως ένοχη είναι η θηλυκότητα, η σεξουαλικότητα.

Ενταφιασμός της ζωής

Η μαστίγωση, ο λιθοβολισμός, το ράντισμα με καυστικά οξέα, η επί τόπου εκτέλεση περιμένουν τις παραβάτιδες. Το Τσαράλ, ανώτατο ιεροδικείο, είναι το κέντρο της εξουσίας των στρατιωτικών και συνάμα θρησκευτικών αρχόντων της Καμπούλ, του Τζαλαμπάντ, του Ναγκαρχάρ. Εκτελεστές των εντολών του οι Ταλιμπάν, οι «αληθινοί μουσουλμάνοι» σπουδαστές, που διδάχτηκαν από τους ουλεμάδες τους νόμους του Κορανίου και του Χαντίθ, της προφορικής ιερής παράδοσης για τον Προφήτη, οι «μαχητές του Αλλάχ» που επιδεικνύοντας τις πληγές τους από τον 14ετή τζιχάντ κατά των Σοβιετικών κήρυξαν νέο ιερό πόλεμο κατά των «αναίσχυντων πολιτικών» της Καμπούλ, κατέλαβαν την εξουσία τον Σεπτέμβριο του 1996 και, με την ευκαιρία, επέβαλαν την αυστηρή τήρηση της σαρία στο Αφγανιστάν. («Η ζωή με τους Ταλιμπάν είναι χειρότερη από τη ζωή στον πόλεμο· τουλάχιστον στον πόλεμο ήμασταν ελεύθερες» λέει μια Αφγανή).

Εγκλεισμός των γυναικών, ενταφιασμός της ζωής. Δημόσιοι χώροι - νεκροταφεία, σπίτια - κλουβιά («Το σπίτι είναι σαν τη φυλακή, μόνο που ακόμη στη φυλακή

μπορείς να πας μέχρι τον κήπο...). Απαγορεύεται να διατηρούν πουλιά στα κλουβιά (Σεπτέμβριος, 1996: οι Ταλιμπάν διατάζουν να βαφτούν όλα τα παράθυρα των σπιτιών μαύρα, ώστε να μη φαίνονται οι γυναίκες από το εσωτερικό των σπιτιών υπάρχουν κλουβιά και κλουβιά). Η ισλαμική, όπως και οποιαδήποτε φονταμενταλιστική, βία είναι απόλυτη στη λογική της. Η κλοπή τιμωρείται με ακρωτηριασμό του δεξιού χεριού, που είναι το καλό χέρι, αφού με αυτό τρώνε. (14 Οκτωβρίου 1996: ένα δεκάχρονο κοριτσάκι που είχε βάψει τα νύχια του τιμωρείται με ακρωτηριασμό των δακτύλων τι να 'χανε αρπάξει αυτά τα χέρια που τόλμησαν να προβάλλουν έτσι βαμμένα κάτω από το κάλυμμα;).

Η μπούρκα ορίζει το γυναικείο σώμα εξαφανίζοντας τη διαφορετικότητά του, όμως το χιτζάμπ προβάλλει τη διαφορά των φύλων, επενδύει σε αυτήν και την ελέγχει πολιτικά. Οι γυναίκες καθίστανται ιδιοκτησία του κοινωνικού συστήματος: οι πατεράδες, οι σύζυγοι και τα άρρενα μέλη της οικογένειας μετατρέπονται σε καθημερινούς διαχειριστές του κανόνα, ενώ τον απόλυτο έλεγχο πάνω στις γυναίκες και στα παιδιά ασκεί η κοινωνία με τα διαπιστευμένα όργανά της. Σε μιαν από τις πλέον εφιαλτικές εκδοχές του φονταμενταλισμού, οι πιστοί εγκαλούνται να αποδείξουν την πίστη τους με την υποταγή στις αρχές του αλλά και με την ενεργό συμμετοχή τους στην άσκηση ελέγχου των γυναικών, που καμία μπούρκα δεν μπορεί να προστατεύσει εκεί όπου το σύστημα στηρίζεται στη λογική της απόλυτης αδιαλλαξίας.

Γιατί το χιτζάμπ δεν διευκρινίζει πώς δεν πρέπει να είναι κάποιος και κυρίως κάποια: άρα οι κανόνες του είναι ρευστοί, δηλαδή δεν έχουν συγκεκριμένα όρια, και άρα η εφαρμογή τους μπορεί να είναι τόσο απόλυτη όσο την επιθυμούν αυτοί που έχουν τον έλεγχο του επί του συγκεκριμένου ορισμού των κανόνων. Πρόκειται για μια αδιαλλαξία απέναντι στη διαφορετικότητα, για μια αδιαλλαξία «σε άγρια κατάσταση», σύμφωνα με τον χαρακτηρισμό του Ουμπέρτο Εκο: αδιαλλαξία δηλαδή που καταφέρνει να ξεγλιστρά από κάθε προσπάθεια ορισμού, από κάθε κριτική: αν έτσι το λέει η σαρία, έτσι ας είναι: και αν δεν το λέει ακριβώς έτσι, έτσι είναι γιατί έτσι πρέπει να είναι.

Απροκάλυπτη βία και καταπίεση

Δεν έχει σημασία αν η πρακτική των Ταλιμπάν νομιμοποιείται από την ανάγνωση και την ερμηνεία των ιερών κειμένων ή όχι: σημασία έχει η απεριόριστη δύναμή τους να επιβάλλουν φονταμενταλιστική πολιτική. Σημασία έχει ότι η Unacol Corporation θα

κατασκευάσει τον αγωγό αερίου όταν οι Ταλιμπάν δεχθούν (ύστερα από πίεση της Εθνικής Οργάνωσης Γυναικών και της Φεμινιστικής Πλειοψηφίας στις ΗΠΑ) να απασχολήσουν στο έργο και γυναίκες, που θα μείνουν όμως τυλιγμένες στις μπούρκες τους. Σημασία έχει ότι η Ευρώπη και οι ΗΠΑ, που κρίνουν τη διακυβέρνηση των Ταλιμπάν «αναχρονιστική αλλά όχι αντιδυτική», ενδιαφέρονται για τον έλεγχο των πετρελαίων και της παραγωγής ναρκωτικών στην Κεντρική Ασία και όχι για τους ανθρώπους. Πάντως, όχι για τις γυναίκες και τα παιδιά, που μπορούν να υπάρχουν μόνο σε σπίτια - κιβούρια, με σάβανα - καβούκια που τα σέρνουν μαζί τους και σέρνονται από αυτά.

Πώς να απλώσουν οι γυναίκες της Καμπούλ το χέρι τους να πάρουν «το λουλούδι», σε αυτόν τον κόσμο όπου, αν η κακομεταχείριση και οι ανισότητες σε βάρος των γυναικών και των παιδιών είναι πρόβλημα παγκόσμιο, διαταξικό, διεθνικό, διαθρησκευτικό και διαπολιτισμικό, αυτές, οι πιο καταπιεσμένες των καταπιεσμένων, ζουν την πιο ακραία έκφραση της πατριαρχικής βίας;

Καταγράφοντας τις τρέχουσες πραγματικότητες εκεί τότε (τη στιγμή της φωτογράφισης), όμως και εκεί τώρα, τούτη την κάθε στιγμή που αποκαλύπτεται η κάλυψη εδώ τώρα, οι φωτογραφίες της έκθεσης δείχνουν την αποκάλυπτη βία, η αποκάλυψη της οποίας πρέπει να σημαίνει ως πραγματικότητα το ξεσκέπασμα, το φανέρωμα, τη γνωστοποίηση, τη δημοσιοποίηση, τον έλεγχο του ελέγχου. Ωστόσο, οι αποστάσεις ανάμεσα σε αυτές τις πραγματικότητες δεν καλύπτονται ούτε εύκολα ούτε ανώδυνα.

Γιατί η ίδια η χειρονομία της αποκάλυψης είναι αμφίσημη· σηκώνοντας το κάλυμμα μιας φωτογραφίας πρέπει να είμαστε σε θέση να αναγνωρίσουμε την απεικόνιση της καταπίεσης αλλά και να γνωρίσουμε την πραγματικότητα της βίας. Για να οδηγήσει όμως η αποκάλυψη σε κάτι πιο ουσιαστικό πρέπει να είναι σε θέση να ανακρίνει όλες εκείνες τις βαθιά ριζωμένες προκαταλήψεις που εγκλείουν τη σκέψη στην απραξία, ακόμη και όταν τα σώματα περιφέρονται ελεύθερα. Αλλιώς η χειρονομία κινδυνεύει να παραμείνει συμβολική, πράξη στιγμιαίας απελευθέρωσης ή τελετουργική εκτέλεση επιβεβλημένου καθήκοντος, όπως περίπου η υπογραφή σε κείμενα διαμαρτυρίας.

Η κυρία Ελεωνόρα Σκουτέρη - Διδασκάλου είναι κοινωνική ανθρωπολόγος και διδάσκει στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Το «τείχος του αίσχους» ανάμεσα στα δύο φύλα

Της ANNA KAPAMANOU

Πενήντα χρόνια από τη Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και τρία χρόνια μετά την Παγκόσμια Διάσκεψη του ΟΗΕ, όπου το σύνθημα «τα δικαιώματα των γυναικών είναι ανθρώπινα δικαιώματα» ήταν κυρίαρχο, το θέμα επανέρχεται εξαιτίας των συνεχιζόμενων και εκτεταμένων παραβιάσεων των δικαιωμάτων των γυναικών, όπου γης.

Το πρόσφατο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο Αφγανιστάν, καθώς και η σχετική Έκθεση της Unicef έφεραν ξανά στην επικαιρότητα και ευαισθητοποίησαν την κοινή γνώμη για τα προβλήματα βίας εις βάρος των γυναικών. Η υπεύθυνη για την ανθρωπιστική βοήθεια της ΕΕ επίτροπος κυρία Εμα Μπονίνο ανέλαβε εκστρατεία με τίτλο «ένα λουλούδι για τις γυναίκες της Καμπούλ» και ζήτησε από τις ευρωπαϊκές γυναικείες οργανώσεις και προσωπικότητες να αφιερώσουν τη φετινή Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας στις περισσότερο καταπιεσμένες γυναίκες του κόσμου, τις γυναίκες του Αφγανιστάν. Η πρόταση έγινε ασμένως αποδεκτή, αφού η κακομεταχείριση και η βία εις βάρος των γυναικών είναι πρόβλημα με παγκόσμια, διαταξική και διαπολιτιστική διάσταση. Η περίπτωση του Αφγανιστάν αποτελεί την πιο ακραία έκφρασή του.

Η εξουσία των Ταλιμπάν μάς ξαναγυρίζει αιώνες πίσω, στα πιο σκοτεινά χρόνια του Μεσαίωνα. Στο όνομα του Ισλάμ, όπως συνέβαινε στη μεσαιωνική χριστιανική Ευρώπη, διαπράττονται τα πιο φρικτά εγκλήματα. Η ζωή των γυναικών έχει μετατραπεί σε τραγωδία, αφού οι φανατικοί ισλαμιστές τις απέκλεισαν από τη δημόσια σφαίρα και τις αποστέρησαν από κάθε δυνατότητα για μόρφωση, εργασία,

ελευθερία έκφρασης και κυκλοφορίας. Ακόμη και αυτό το δικαίωμα στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη δεν αναγνωρίζεται, αφού τα νοσοκομεία δεν δέχονται πια γυναίκες ασθενείς, οι οποίες υποχρεώνονται να προσφεύγουν στη μοναδική γυναικεία πολυκλινική της Καμπούλ, που λειτουργεί χωρίς επάρκεια σε ηλεκτρισμό, νερό και ιατρικό εξοπλισμό. Οι γυναίκες, ζώντας σε αυτό το ιδιότυπο και απεχθές απαρτχάιντ, είναι υποχρεωμένες να καλύπτονται με το burqa και να περιορίζουν στο ελάχιστο τις εξόδους τους, με αποτέλεσμα την εμφάνιση οστεοπαθειών από έλλειψη ηλίου και βιταμίνης D.

Στο Αφγανιστάν η ανυπακοή στην εξουσία των εξτρεμιστών ισοδυναμεί με θάνατο. Οι γυναίκες μαστιγώνονται, ραντίζονται με καυστικά οξέα, λιθοβολούνται και δολοφονούνται για «εγκλήματα», όπως το να μην έχουν καλυμμένους αστραγάλους, αν φανούν τα χέρια τους ή το πρόσωπό τους, ακόμη και σε περίπτωση που επιτρέψουν στα παιδιά τους να παίξουν με παιχνίδια. Για έξοδο χωρίς συνοδεία συγγενούς αρσενικού η ποινή είναι θάνατος δια λιθοβολισμού, ενώ απαγορεύονται η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, το χειροκρότημα, οι φωτογραφίες, το τραγούδι, ο χορός. Τα κορίτσια που πέφτουν θύματα βιασμού, σύμφωνα με τους νόμους των φανατικών, πρέπει να διαθέτουν τέσσερις αρσενικούς μάρτυρες για να αποδείξουν ότι δεν προκάλεσαν οι ίδιες τον βιασμό τους. Φυσικά τέτοιοι μάρτυρες δεν βρίσκονται ποτέ. Σε αυτή την περίπτωση η οικογένεια είναι υποχρεωμένη να σκοτώσει το κορίτσι προκειμένου να «προστατεύσει» την τιμή της οικογένειας!

Έπειτα από όλα αυτά δεν είναι άξιοι απορίας το ότι οι Ταλιμπάν έφθασαν στο σημείο να συλλάβουν την επίτροπο Έμα Μπονίνο, όταν πριν από μερικούς μήνες επισκέφθηκε την Καμπούλ. Και να σκεφθεί κανείς ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο κύριος χορηγός ανθρωπιστικής βοήθειας στο Αφγανιστάν. Οι Ταλιμπάν βεβαίως ισχυρίζονται θρασύτατα ότι ενεργούν χάριν του Ισλάμ. Ωστόσο, οι διανοούμενοι μουσουλμάνοι σε όλο τον κόσμο υποστηρίζουν ότι το Ισλάμ δεν έχει καμιά σχέση με αυτά. Το μοναδικό κίνητρο των φανατικών είναι η εξουσία και ο έλεγχος της χώρας. Άλλωστε η μέθοδος του αποκλεισμού μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού από τη δημόσια ζωή δεν είναι καινούργια. Η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών έχει την ίδια ηλικία με τον πολιτισμό μας.

Στη Δύση βέβαια δεν πάμε πίσω. Τα πρόσφατα στοιχεία της Unicef είναι συγκλονιστικά. Στις ΗΠΑ κάθε εννέα δευτερόλεπτα κακοποιείται μία γυναίκα, ενώ

περισσότερα από 60 εκατομμύρια γυναίκες στη διάρκεια του 1996 σε όλο τον κόσμο έπεσαν θύματα άγριας κακοποίησης και έχασαν τη ζωή τους. Σύμφωνα με άλλα στοιχεία κάθε 15 λεπτά μία γυναίκα βιάζεται στον κόσμο, στις ΗΠΑ κάθε έξι λεπτά. Σε πολλές χώρες του Τρίτου Κόσμου η απώλεια της παρθενίας πριν από τον γάμο τιμωρείται σαν εγκληματική πράξη. Στην Αφρική δύο εκατομμύρια γυναίκες ετησίως ακρωτηριάζονται σεξουαλικά, ενώ περίπου 130 εκατομμύρια έχουν ήδη υποστεί αυτό το φρικτό μαρτύριο.

Ωστόσο η βία δεν εκφράζεται μόνο μέσα από τη σωματική κακοποίηση. Υπάρχουν και άλλες εξίσου σοβαρές μορφές παραβιάσεων των δικαιωμάτων των γυναικών, όπως είναι οι συνεχιζόμενες διακρίσεις στην αγορά εργασίας, ο έμμεσος αποκλεισμός από τα κέντρα άσκησης πολιτικής και λήψης αποφάσεων, η άνιση και άδικη κατανομή του χρόνου και των οικογενειακών υποχρεώσεων ανάμεσα στα δύο φύλα, οι σεξουαλικές παρενοχλήσεις, η σωματεμπορία, η πορνογραφία.

Η βία κατά των γυναικών σίγουρα αποτελεί το «τείχος του αίσχους» του σύγχρονου πολιτισμού μας και χρειάζεται να αναληφθεί δράση σε ατομικό, συλλογικό και θεσμικό επίπεδο για την εξάλειψή της. Σε επίπεδο ΕΕ χρειάζεται να διατεθούν ικανοί πόροι για την καταπολέμησή της. Τα 3 εκατομμύρια ECU που διατέθηκαν κατά το 1997 για το πρόγραμμα Δάφνη, με αφορμή τα γεγονότα του Βελγίου, και άλλα τόσα που εγκρίθηκαν για το 1998 δεν είναι αρκετά για να αντιμετωπισθεί το φαινόμενο. Χρειαζόμαστε κοινωνικές υπηρεσίες παροχής βοήθειας και στέγασης, κατάρτισης ειδικών μονάδων καταστολής της εγκληματικής βίας κατά των γυναικών και των παιδιών, καμπάνιες ενημέρωσης, προγράμματα πρόληψης, ευαίσθητα ΜΜΕ, καθώς και έρευνες και μελέτες για το κοινωνικό και οικονομικό κόστος της βίας. Οι ευρωβουλευτίνες της Σοσιαλιστικής Ομάδας προτείνουν να αφιερωθεί το έτος 1999 στην καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και των παιδιών. Ίδωμεν.

Η κυρία Άννα Καραμάνου είναι ευρωβουλευτής - Γραμματέας Γυναικών του ΠαΣοΚ.

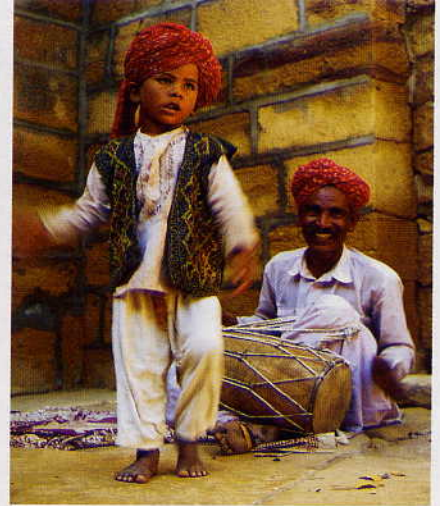

ΒΗΜΑ ΔΟΝΝΑ

17.12.2006

Υποτίθεται ότι τις τελευταίες δεκαετίες το ανθρώπινο είδος έχει προοδεύσει πολύ, σε όλους τους τομείς. Πίσω όμως από τις λαμπρές εξελίξεις της τεχνολογίας και την καλοδιακοσμημένη βιτρίνα του σύγχρονου ατομικιστικού πολιτισμού της ευημερίας και της ανάπτυξης, κρύβεται δυστυχώς το άγος μιας τεράστιας βιομηχανίας παιδικής εργασίας, που πολύ συχνά παίρνει τη μορφή μοντέρνου δουλεμπορίου: ένα στίγμα που δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από καμιά θρησκεία ή ιδεολογία. Υπολογίζεται, συντηρητικά, ότι 186 εκατομμύρια παιδιά στον πλανήτη, ηλικίας από 5 ως 14 ετών, υποχρεώνονται να εργάζονται, συχνά υπό απάνθρωπες συνθήκες. Σύμφωνα με τα στοιχεία που συγκέντρωσε η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ILO), ένα στα έξι παιδιά στον κόσμο μας στερείται φροντίδας και προστασίας, αποκλείεται από την εκπαίδευση και το παιχνίδι και γίνεται αντικείμενο άγριας εκμετάλλευσης. Στον ευρύ όρο «παιδική εργασία» περιλαμβάνονται βεβαίως και ακόμη χειρότερα φαινόμενα, όπως η σεξουαλική εκμετάλλευση, η παιδική πορνεία και πορνογραφία, καθώς και κάθε είδους παράνομη δραστηριότητα που μπορεί να αποφέρει κέρδη στους σύγχρονους δουλεμπόρους.

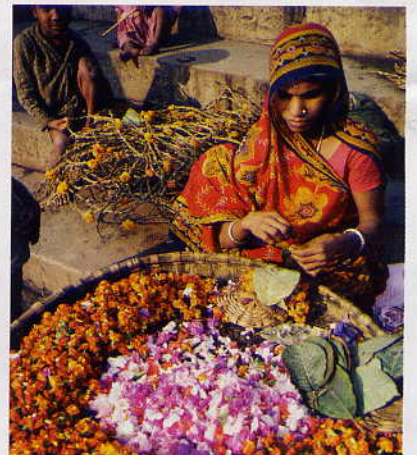
Μη νομίζετε όμως ότι όλα αυτά συμβαίνουν μόνο σε τριτοκοσμικές κοινωνίες της Ασίας, της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής. Ναι μεν αυτές οι ήπειροι κατέχουν την πρώτη θέση στην εκμετάλλευση, ωστόσο, όπως αποκαλύπτει η ILO, και στις δικές μας, τις δήθεν πολιτισμένες χώρες, περίπου το 3%-5% των παιδιών ηλικίας από 10 ως 14 ετών συγκαταλέγεται – για να χρησιμοποιήσουμε την

Με τον χορό βγάζει το ψωμί του ο μικρός Ινδός. Στο τύμπανο ο πατέρας του. Επάνω αριστερά: Ένα κοριτσάκι μεταφέρει κομμάτια σχιστόλιθου που χρησιμοποιείται για την παραγωγή μολυβιών

Μια μικρή συλλέκτρια τσαγιού από το Νεπάλ επί το έργον, στη Δυτική Βεγγάλη. Δεξιά: Ανήλικη πωλήτρια λουλουδιών και βοτάνων σε παζάρι της Βομβάης

Σύμφωνα με επίσημες μετρήσεις στην Ινδία εργάζονται 11 εκατομμύρια παιδιά κάτω των 14 ετών

κοιμώτερη δυνατή διατύπωση – στον «οικονομικός ενεργό πληθυσμό». Ενδεικτικώς να αναφέρουμε ότι στην Ελλάδα, σύμφωνα με στοιχεία της ΓΣΕΕ, εργάζονται τουλάχιστον 80.000 παιδιά, εκ των οποίων τα 7.000 είναι κάτω των 14 ετών, ενώ το 8,2% των εφήβων ως 19 ετών, αντί να σπουδάζουν, έχουν «ενταχθεί στην παραγωγική διαδικασία».

Πέρασμα στην εκμετάλλευση

Πουθενά δεν είναι τόσο έντονο το πρόβλημα των «μικρών ειλόγων» όσο στην – κατ' όνομα – πολυπληθέστερη δημοκρατία του πλανήτη, την Ινδία του ενός δισ. ψυχών. Εκεί, παρά τους εντυπωσιακούς ρυθμούς ανάπτυξης και τα μεγαλεπήβολα σχέδια της κυβέρνησης για σταδιακή καταπολέμηση της φτώχειας και άμβλυνση των τρομακτικών κοινωνικών ανισοτήτων, δεκάδες εκατομμύρια παιδιά κάτω των 14 ετών μοχθούν καθημερινώς για το μεροκάματο, σε δουλειές που συχνά μοιάζουν βαριές ακόμη και για ενήλικους. Επίσημως στην Ινδία εργάζονται 11 εκατομμύρια παιδιά κάτω των 14 ετών. Στην πραγματικότητα όμως ο αριθμός είναι πολλαπλάσιος, αφού οι στατιστικές υπηρεσίες αδυνατούν να μετρήσουν τα

εκατομμύρια παιδιά που νοικιάζονται ή πωλούνται στους εργοδότες τους από τις πολυμελείς οικογένειές τους, προκειμένου οι γονείς να εξασφαλίσουν τα προς το ζην. Αμέτρητα μικρά κορίτσια και αγόρια δουλεύουν στους αγρούς, στις βιοτεχνίες και στα εργαστήρια – όπως και στις τοπικές εταιρείες που κατασκευάζουν μπάλες ποδοσφαίρου για λογαριασμό επώνυμων πολυεθνικών. Συχνά μάλιστα προτιμούνται σε σχέση με μεγαλύτερα ηλικιακά άτομα, αφού τα μικροσκοπικά χεράκια τους είναι... καταλληλότερα για χειροτεχνικές εργασίες. Πίσω λοιπόν από κάθε μπάλα που σουτάρουν οι χρυσοπληρωμένοι αστέρες των γηπέδων κρύβεται ένα παιδάκι κάπου στην Ινδία ή στο Πακιστάν, που ξοδεύει την πιο τρυφερή ηλικία του ράβοντας μπάλες. Σύμφωνα με την ίδια την Παγκόσμια Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία (FIFA), «η παιδική εργασία στη ραφή μπαλών είναι πολύ διαδεδομένη σήμερα – μόνο στο Παντζάμπ της Ινδίας περισσότερα από 15.000 παιδιά ράβουν μπάλες. Τα παιδιά αυτά αποκαλούνται "μάχασακ" και εργάζονται κυρίως στις ινδικές πόλεις Τζαλαντάρ, Μπατάλα και Λουντιάνα. Τα περισσότερα δουλεύουν 14 ώρες την ημέρα, αλλά δεν πληρώνονται καλά. Πολλά υποφέρουν από απώλεια

ΙΝΔΙΑ

1. Αγρόκι ξεκινάει χαράματα για ψάρεμα στο Ασάμ. Στην Ινδία το παιχνίδι της επιβίωσης αρχίζει από πολύ νωρίς
2. Μια αυθόρμητη πόζα λίγο προτού το τσούρμο των ψαράδων βγει στα ανοιχτά, στις ακτές της Κεράλα
3. Ο θερισμός αποτελεί οικογενειακή υπόθεση για τους πάμφτωχους εποχικούς εργάτες κοντά στο Ραμναγκάρ
4. Η ώρα της πληρωμής του μεροκάματου έξω από βιοτεχνία στο Δελχί

Κανείς δεν πρόκειται να σκοτώσει την κότα με τα χρυσά αυγά, όσο μικρόσωμη και αν είναι

όρασης, χρόνιους πόνους στην πλάτη και στους ώμους, πληγές και σκισίματα στα χέρια ή παραμόρφωση των δακτύλων – παθήσεις τις οποίες κουβαλούν για όλη τους τη ζωή. Τα παιδιά αυτά ξεκινούν να δουλεύουν από μικρά, ακόμη και από τα πέντε τους χρόνια. Το 37% των παιδιών που ράβουν μπάλες στην Ινδία είναι από 5 ως 12 ετών».

Το μέσο μεροκάματο ανέρχεται στις 20 ρουπίες (λιγότερο από μισό δολάριο), ποσό που ισοδυναμεί με το ένα τρίτο του κατώτατου μισθού στην Ινδία, ενώ οι μπάλες που συναρμολογούν τα παιδιά τιμώνται στην Ευρώπη ως και 100 ευρώ η μία· η Βραζιλία και η Αργεντινή εξάγουν ποδοσφαιριστές, η Ινδία και το Πακιστάν βάζουν τις μπάλες. Και όμως, τα δύστυχα «μαχασάκ» είναι τυχερά σε σύγκριση με εκατομμύρια άλλα συνομήλικα παιδιά της αχανούς χώρας που εξαναγκάζονται να εργάζονται ως οικιακοί βοηθοί σε σπίτια ινδών αστών, πέφτοντας μάλιστα πολύ συχνά θύματα άγριας κακομεταχείρισης: μελέτη της οργάνωσης «Save the Children», που πραγματοποιήθηκε στην επαρχία της Δυτικής Βεγγάλης, κατέδειξε ότι το 74% των ανήλικων οικιακών βοηθών είναι μεταξύ 12 και 16 ετών, ότι το

68% πέφτουν συστηματικά θύματα σωματικής βίας από τους εργοδότες τους, ενώ το 32% των παιδιών έχουν υποστεί κάποιας μορφής σεξουαλική κακοποίηση.

Μέτρα και ημίμετρα

Πριν από λίγο καιρό, θορυβημένη από την αρνητική δημοσιότητα που έχει λάβει διεθνώς η βιομηχανία της παιδικής εργασίας, η ινδική κυβέρνηση αποφάσισε να βάλει τέλος – έστω και στα χαρτιά. Στα τέλη του περασμένου Αυγούστου λοιπόν ανακοίνωσε την οριστική απαγόρευση της εργασίας για παιδιά κάτω των 14 ετών: το σκληρό, όπως χαρακτηρίστηκε από τους ντόπιους οικονομολόγους, οικονομικό μέτρο άρχισε να εφαρμόζεται τον Οκτώβριο. Οι παραβάτες εργοδότες, που μετριούνται σε εκατομμύρια, θα αντιμετωπίζουν πλέον πρόστιμο 20.000 ρουπίες (γύρω στα 450 ευρώ) και φυλάκιση ως δύο χρόνια.

Επιτέλους, θα πει κάποιος αφελής: οι Ινδοί κατάλαβαν ότι δεν μπορούν να διαιωνίζουν ένα τέτοιο αίσχος, τη στιγμή που διεκδικούν ρόλο περιφερειακής υπερδύναμης στο παγκόσμιο πολιτικό και κυρίως οικονομικό γίγνεσθαι – έστω

2

3

4

ΙΝΔΙΑ

1. Η πραγματεία του μικρού κοριτσιού της αίρεσης των Σιχ αποτελείται από μαχαίρια και μπαλτάδες
2. Έτσι ισιώνουν τα φύλλα κοντραπλακέ στην Ινδία του 21ου αιώνα

Το 37% των παιδιών που ράβουν μπάλες στην Ινδία είναι από 5 ως 12 ετών

και αν θα έπρεπε να βάλουν ακόμη ψηλότερα τον πήχη: στα 18, αντί για τα 14 χρόνια. Μακάρι να ήταν έτσι. Στην πραγματικότητα, όπως σημειώνουν φιλανθρωπικές και ακτιβιστικές οργανώσεις που παλεύουν καθημερινώς με τον εφιάλτη στους πίσω δρόμους των ινδικών μεγαλουπόλεων, και ετούτη η νέα πρωτοβουλία είναι εκ γενετής καταδικασμένη σε αποτυχία, αφού, σύμφωνα με έναν εκπρόσωπο της «Save the Children», «*κάνεις δεν πρόκειται να σκοτώσει την κότα με τα χρυσά αυγά όσο μικρόσωμη και αν είναι*». Τι κάνουν οι πολιτικοί στην Ινδία, στην Αμερική ή στην Ελλάδα όταν... δεν θέλουν να υλοποιήσουν μια εξαγγελία τους; Το ρίχνουν στο αγαπημένο παιχνίδι των γραφειοκρατών, την «κολοκυθιά» των νομικών ορισμών. Δώστε βάση, λοιπόν, για να καταλάβετε πόσο στημένο εις βάρος των παιδιών είναι το παιχνίδι στην Ινδία: ενώ είναι διεθνώς αναγνωρισμένο – σύμφωνα με τη Συνθήκη για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ, την οποία έχει υπογράψει εδώ και 14 χρόνια η Ινδία – ότι όλα τα άτομα κάτω των 18 ετών θεωρούνται παιδιά, οι νομικές υπηρεσίες του ινδικού κράτους εξακολουθούν να διαφωνούν

ως προς τον νομικό ορισμό του «παιδιού».

Ακόμη και μετά την ανακοίνωση του νέου νόμου για την παιδική εργασία, το κενό παραμένει: το αρμόδιο υπουργείο Γυναίκων και Παιδικής Ανάπτυξης έχει ζητήσει επίσημη γνώμοδότηση από το υπουργείο Δικαιοσύνης για τον ορθό ορισμό της «παιδικότητας». Αλλά απάντηση δεν έχει πάρει, αφού επικρατεί πλήρης νομικό μπάχαλο. Σύμφωνα με το Εργατικό Δίκαιο της Ινδίας, ανήλικα παιδιά θεωρούνται τα άτομα κάτω των 14 ετών, ενώ η αστυνομία θεωρεί ως ανήλικους τους κάτω των 16. Επίσης, αν μια κοπέλα βιασθεί την επομένη των δέκατων έκτων γενεθλίων της, ο βιαστής της δεν δικάζεται για κακούργημα, αφού το θύμα δεν θεωρείται ανήλικο. Υπάρχουν καταγεγραμμένες περιπτώσεις όπου εθελοντές της «Save the Children» ή άλλων οργανώσεων «έσωσαν» ομάδες 12χρονων και 13χρονων κοριτσιών από εργοστάσια στην Καλκούτα, όπου δούλευαν ως μοντέρνες σκλάβες πουλημένες από τους γονείς τους, μόνο και μόνο για να τις ξαναδοούν να οδηγούνται εκεί αμέσως μόλις μπήκαν στα 15 – χάνοντας έτσι την προστασία του νόμου! Μ' αυτά και μ' αυτά, η μεγιά

1. Αστεγα παιδιά κοιμούνται σε παράταξη σε δρόμο της Βομβάης
2. Το βαρύ φορτίο δεν αποδεικνύεται ικανό να σβήσει το χαμόγελο από τα χείλη του μικρού Ινδού
3. Τα μικροσκοπικά χεράκια των κοριτσιών-σκλάβων είναι περιζήτητα σε βιοτεχνίες όπως αυτή

ΙΝΔΙΑ

1. Ένα «παιδί του δρόμου» σνιφάει βενζίνη στη Βομβάη. Στην Ινδία πολλά παιδιά γίνονται ναρκομανείς προτού κλείσουν τα δέκα 2. Πώληση ζαχαρωτών σε πεζοδρόμιο του Δελχί 3. Κουβαλώντας τσιμεντόλιθους στο λιιοπούρι. Εδώ, η έννοια «παιδικό τραύμα» είναι κυριολεκτική

Στην Ινδία αναλογούν μόλις 927 κορίτσια για κάθε 1.000 αγόρια

λη Ινδία, η χώρα στην οποία ζει το ένα έκτο του παγκόσμιου πληθυσμού, κατατάσσεται πλέον στην έκτη... χειρότερη θέση στον κόσμο όσον αφορά την προστασία των παιδιών.

Γενοκτονία γένους θηλυκού

Τα παραπάνω δεν είναι βεβαίως παρά στατιστικές. Νούμερα απρόσωπα, που συχνά θάβονται κάτω από τις «αναπτυξιακές επιτυχίες» και τις μεγάλες υποσχέσεις για το μέλλον: η Ινδία μπορεί να είναι πλέον μια υπολογίσιμη οικονομική και στρατιωτική δύναμη, θέλει όμως πολλή δουλειά ακόμη για να αποβάλει τα πολιτιστικά βαρίδια που την κρατούν αλυσοδεμένη στον Τρίτο Κόσμο. Και ένα από τα χειρότερα βαρίδια είναι η ελεεινή, απάνθρωπη πρακτική της θηλεοκτονίας, δηλαδή της εκτεταμένης δολοφονίας νεογέννητων κοριτσιών, ιδίως της κατώτερης ινδουιστικής κάστας των 170 εκατομμυρίων «νταλίτ», έτσι ώστε να μην επιβαρύνονται οι οικογένειές τους με... άχρηστα στόματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην Ινδία αναλογούν μόλις 927 κορίτσια για κάθε 1.000 αγόρια κάτω των έξι ετών. Εν τούτοις, παρά τις – υποτίθεται σοβαρές – προσπάθειες της ινδικής κυβέρνησης να περιορίσει το ανατριχιαστικό πρόβλημα, η ψαλίδα αυτή, αποτέλεσμα μακράιων κοινωνικών και θρησκευτικών προκαταλήψεων, μεγαλώνει χρόνο με τον χρόνο, και αυτό κόντρα στον παγκόσμιο μέσο όρο, που δείχνει περίπου 1.050 κορίτσια ανά 1.000 αγόρια. Αλλωστε οι διακρίσεις μεταξύ των

δύο φύλων είναι βαθύτατα ριζωμένες στην ινδική κοινωνία. Και δεν ξεριζώνονται με νομοσχέδια που κάνουν λόγο για ίσα κληρονομικά δικαιώματα σε αγόρια και κορίτσια, ή άλλα που προσπαθούν να δώσουν τέλος στην κακοποίηση και στα οικογενειακά «εγκλήματα τιμής».

Από αυτή την άποψη και μόνο, τα μικρά κορίτσια που ράβουν μπάλες ποδοσφαίρου – όπως η οκτάχρονη Ούμα από το χωριό Κέρκι, τα ματωμένα χεράκια της οποίας έγιναν προσωρινώς διάσημα χάρη σε μια συγκινητική ανταπόκριση του Γαλλικού Πρακτορείου εν όψει του Μουντιάλ της Γερμανίας – μπορούν να αισθάνονται πολύ τυχερά: είναι οι επιζήσασες μιας εκτεταμένης γενοκτονίας γένους θηλυκού. Και την επιβίωσή τους τη χρωστούν σε αυτά ακριβώς τα μικρά, ματωμένα χεράκια τους. Το ράψιμο της μπάλας είναι, βλέπετε, η κύρια απασχόληση του πληθυσμού στο πάμπτωχο Κέρκι και η πενταμελής οικογένεια της Ούμα κερδίζει μόλις 15 ευρώ τον μήνα! Κατά τα άλλα, βέβαια, οι ινδικοί νόμοι απαγορεύουν σε παιδιά κάτω των 14 ετών όλες τις επικίνδυνες εργασίες – στις οποίες συγκαταλέγεται ρητώς και το ράψιμο της μπάλας. Ωστόσο οι αρχές σπανίως επεμβαίνουν. Με αποτέλεσμα οι ντόπιοι εκπρόσωποι των μεγάλων ευρωπαϊκών και αμερικανικών εταιρειών αθλητικών ειδών να δίνουν τη δουλειά «πακέτο» σε οικογένειες, οι οποίες στη συνέχεια τη μοιράζουν στα δύστυχα, αλλά συνάμα προνομιούχα, παιδιά τους. ●

ΕΝΑ ΚΑΝΑΛΙ ΜΟΝΟ ΓΙΑ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΟΝ ΑΝΔΡΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟ ΑΡΑΒΙΚΟ ΚΟΣΜΟ

Στις τηλεοράσεις του Λιβάνου οι όμορφες ξανθιές που σερβίρουν πρωινό καφέ δεν τον συνοδεύουν με ανώδυνο κους κους, αλλά συζητούν για εκτρώσεις, διαζύγια και εγκλήματα τιμής. Γνωρίστε τις γυναίκες του Heya TV, τις επαναστάτριες με το βαρύ μακιγιάζ

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΙΟΥ ΝΑΕΤΟΥ. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: PAOLO VERZONE

Η λιβανέζα τραγουδίστρια Αλίν, περιμένει να τη φωνάξουν στο πλατό Δεξιά: Στις οθόνες του κοντρόλ η λουσάτη παρουσιάστρια και η καλεσμένη με την παραδοσιακή μαντίλα

Thu 12 May 05
Week 50: 00
Broadcast: Thu 12 May 05

Director: Ruzila
Assistant: Mafizura
NEW YORK LA YOM
Lovers Reporter

Time	Segment	Area	Program	Director	Assistant	Operator	Camera	Lighting	Sound	Production	Notes
0:30	0:30	0:30	0:30	0:30	0:30	0:30	0:30	0:30	0:30	0:30	0:30
1:00	1:00	1:00	1:00	1:00	1:00	1:00	1:00	1:00	1:00	1:00	1:00
1:30	1:30	1:30	1:30	1:30	1:30	1:30	1:30	1:30	1:30	1:30	1:30
2:00	2:00	2:00	2:00	2:00	2:00	2:00	2:00	2:00	2:00	2:00	2:00
2:30	2:30	2:30	2:30	2:30	2:30	2:30	2:30	2:30	2:30	2:30	2:30
3:00	3:00	3:00	3:00	3:00	3:00	3:00	3:00	3:00	3:00	3:00	3:00
3:30	3:30	3:30	3:30	3:30	3:30	3:30	3:30	3:30	3:30	3:30	3:30
4:00	4:00	4:00	4:00	4:00	4:00	4:00	4:00	4:00	4:00	4:00	4:00
4:30	4:30	4:30	4:30	4:30	4:30	4:30	4:30	4:30	4:30	4:30	4:30
5:00	5:00	5:00	5:00	5:00	5:00	5:00	5:00	5:00	5:00	5:00	5:00
5:30	5:30	5:30	5:30	5:30	5:30	5:30	5:30	5:30	5:30	5:30	5:30
6:00	6:00	6:00	6:00	6:00	6:00	6:00	6:00	6:00	6:00	6:00	6:00
6:30	6:30	6:30	6:30	6:30	6:30	6:30	6:30	6:30	6:30	6:30	6:30
7:00	7:00	7:00	7:00	7:00	7:00	7:00	7:00	7:00	7:00	7:00	7:00
7:30	7:30	7:30	7:30	7:30	7:30	7:30	7:30	7:30	7:30	7:30	7:30
8:00	8:00	8:00	8:00	8:00	8:00	8:00	8:00	8:00	8:00	8:00	8:00
8:30	8:30	8:30	8:30	8:30	8:30	8:30	8:30	8:30	8:30	8:30	8:30
9:00	9:00	9:00	9:00	9:00	9:00	9:00	9:00	9:00	9:00	9:00	9:00
9:30	9:30	9:30	9:30	9:30	9:30	9:30	9:30	9:30	9:30	9:30	9:30
10:00	10:00	10:00	10:00	10:00	10:00	10:00	10:00	10:00	10:00	10:00	10:00
10:30	10:30	10:30	10:30	10:30	10:30	10:30	10:30	10:30	10:30	10:30	10:30
11:00	11:00	11:00	11:00	11:00	11:00	11:00	11:00	11:00	11:00	11:00	11:00
11:30	11:30	11:30	11:30	11:30	11:30	11:30	11:30	11:30	11:30	11:30	11:30
12:00	12:00	12:00	12:00	12:00	12:00	12:00	12:00	12:00	12:00	12:00	12:00
12:30	12:30	12:30	12:30	12:30	12:30	12:30	12:30	12:30	12:30	12:30	12:30
13:00	13:00	13:00	13:00	13:00	13:00	13:00	13:00	13:00	13:00	13:00	13:00
13:30	13:30	13:30	13:30	13:30	13:30	13:30	13:30	13:30	13:30	13:30	13:30
14:00	14:00	14:00	14:00	14:00	14:00	14:00	14:00	14:00	14:00	14:00	14:00
14:30	14:30	14:30	14:30	14:30	14:30	14:30	14:30	14:30	14:30	14:30	14:30
15:00	15:00	15:00	15:00	15:00	15:00	15:00	15:00	15:00	15:00	15:00	15:00
15:30	15:30	15:30	15:30	15:30	15:30	15:30	15:30	15:30	15:30	15:30	15:30
16:00	16:00	16:00	16:00	16:00	16:00	16:00	16:00	16:00	16:00	16:00	16:00
16:30	16:30	16:30	16:30	16:30	16:30	16:30	16:30	16:30	16:30	16:30	16:30
17:00	17:00	17:00	17:00	17:00	17:00	17:00	17:00	17:00	17:00	17:00	17:00
17:30	17:30	17:30	17:30	17:30	17:30	17:30	17:30	17:30	17:30	17:30	17:30
18:00	18:00	18:00	18:00	18:00	18:00	18:00	18:00	18:00	18:00	18:00	18:00
18:30	18:30	18:30	18:30	18:30	18:30	18:30	18:30	18:30	18:30	18:30	18:30
19:00	19:00	19:00	19:00	19:00	19:00	19:00	19:00	19:00	19:00	19:00	19:00
19:30	19:30	19:30	19:30	19:30	19:30	19:30	19:30	19:30	19:30	19:30	19:30
20:00	20:00	20:00	20:00	20:00	20:00	20:00	20:00	20:00	20:00	20:00	20:00
20:30	20:30	20:30	20:30	20:30	20:30	20:30	20:30	20:30	20:30	20:30	20:30
21:00	21:00	21:00	21:00	21:00	21:00	21:00	21:00	21:00	21:00	21:00	21:00
21:30	21:30	21:30	21:30	21:30	21:30	21:30	21:30	21:30	21:30	21:30	21:30
22:00	22:00	22:00	22:00	22:00	22:00	22:00	22:00	22:00	22:00	22:00	22:00
22:30	22:30	22:30	22:30	22:30	22:30	22:30	22:30	22:30	22:30	22:30	22:30
23:00	23:00	23:00	23:00	23:00	23:00	23:00	23:00	23:00	23:00	23:00	23:00
23:30	23:30	23:30	23:30	23:30	23:30	23:30	23:30	23:30	23:30	23:30	23:30
24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00

B

ηρνητός, ένα ζεστό καλοκαιρινό μεσημέρι. Στο στούντιο ο κλιματισμός δουλεύει στο φουλ. Στο κέντρο του τηλεοπτικού πάνελ κάθεται η Ματίλντα Φαρτζαλάχ, μια ξανθιά «Τατιάνα Στεφανίδου» του αραβικού κόσμου, αλλά με πιο έντονο μακιγιάζ.

Καθώς σκύβει ελαφρώς, προτάσσοντας διακριτικά το γενναιοδωρο ντεκολτέ της, κοιτάζει στα μάτια τον γενειοφόρο καλεσμένο της και τον ρωτά με αποφασιστικότητα: *«Το Κοράνι αναφέρεται στη συμμόρφωση των γυναικών. Στον όρο συμμόρφωση περιλαμβάνεται και το ξύλο».* Ο σουνίτης ιερωμένος απαντά κάπως άχρωμα: *«Οι άνδρες έχουν το δικαίωμα να νουθετούν τις γυναίκες τους αλλά χρησιμοποιώντας αποκλειστικά τη δύναμη του λόγου».* Η απάντηση φαίνεται να ικανοποιεί όλους τους παρισταμένους και ειδικότερα την παρουσιάστρια, η οποία μειδιά με ευχαρίστηση. Ο ιερωμένος το σκέφτεται λίγο ακόμη και προσθέτει: *«Βεβαίως, αν η γυναίκα δεν καταλαβαίνει, ο άνδρας μπορεί να τη χτυπήσει, αλλά απαλά, με χάρακα και μόνο στον πισινό».* Η κυρία Φαρτζαλάχ αλλάζει αστραπιαία ύφος, ενώ ταυτόχρονα σηκώνει τα χέρια με σαφή εκνευρισμό. *«Είδατε;»* υψώνει τη φωνή της. *«Κάποιοι εκμεταλλεύονται τα ιερά κείμενα και λένε ότι είναι δικαίωμά τους να δέρνουν τις γυναίκες!».*

Διάλογοι όπως ο παραπάνω, που σε εμάς φαντάζονταν μάλλον κωμικοτραγικοί, αποτελούν ταμπού στις χώρες της Μέσης Ανατολής. Ως πριν από λίγα χρόνια θεωρείτο αδιανόητο να ακούγονται σε ιδιωτικές συζητήσεις, πόσο μάλλον να προβάλλονται σχεδόν καθημερινώς από τη συχνότητα ενός τηλεοπτικού καναλιού. Και όμως. Το λιβανέζικο δορυφορικό Heya TV αφηγά εδώ και δύο χρόνια το αραβικό κατεστημένο: απευθυνόμενο αποκλειστικά σε τηλεθεατές γένους θηλυκού (χέγια σημαίνει «αυτή», «εκείνη»), ασχολείται με ζητήματα που δύσκολα βρίσκουν τρόπο να ακουστούν στις μουσουλμανικές χώρες. *«Σκοπός μας είναι να δώσουμε αυτοπεποίθηση και δύναμη στις γυναίκες των αραβικών χωρών»* λέει η Μαρί Αμπού Σαμάχ, ιδιοκτήτρια του καναλιού, το οποίο ιδρύθηκε το 2004 με την αμέριστη συμπαράσταση και βοήθεια του συνιδιοκτήτη συζύγου της Νίκολας. Ο δεύτερος συμπληρώνει: *«Θέλουμε να ασχοληθούμε με θέματα αμφιλεγόμενα, να προκαλέσουμε και να επαναπροσδιορίσουμε όσο γίνεται τον ρόλο των γυναικών στην περιοχή μας. Η γυναίκα είναι η ρίζα και η αρχή των πάντων. Αν δεν αλλάξει αυτή, δεν μπορεί να υπάρξει πρόοδος. Ούτε στην οικογένεια ούτε στην κοινωνία γενικότερα».*

Η καταπίεση των γυναικών βρίσκεται σταθερά στις πρώτες θέσεις της λίστας των «ελαττωμάτων» του αραβικού κόσμου (μαζί με το έλλειμμα πολιτικής ελευθερίας και τον αναλφαβητισμό) στις ετήσιες εκθέσεις ανθρώπινης ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών. Ο αναλφαβητισμός βρίσκεται μάλιστα σε ιδιαίτερος

«Εμπρός στον δρόμο που χάραξε το Heya». Το κανάλι πρωτοπορεί τόσο με τη γενικότερη ιδέα του όσο και με την ανατρεπτική θεματολογία των εκπομπών του

Τεχνικοί και συνεργάτες δουλεύουν πυρετωδώς για να «βγει στον αέρα» η εκπομπή της νέας στας του Heya TV, Ράνια Σαββά

Το λιβανέζικο δορυφορικό Heya TV αψηφά εδώ και δύο χρόνια το αραβικό κατεστημένο, απευθυνόμενο αποκλειστικά σε τηλεθεατές γένους θηλυκού

Αριστερά: Χειρόγραφες σημειώσεις, ένα ποτήρι νερό και η γλυκιά αναμονή του «3, 2, 1, πάμε» Πάνω: Η Μαρί και ο Νίκολας Αρνού Σαμάχ, ιδιοκτήτες του τηλεοπτικού σταθμού. Ρισκάρισαν πηγαίνοντας κόντρα στο αραβικό κατεστημένο και τώρα δρέπουν τις δάφνες της επιτυχίας τους Κάτω: Η ανατολίτικη υπερβολή αντανακλάται στην κόμμωση και στο μακιγιάζ της τηλεστά

1. Η υγεία και η ευζωία είναι θέματα που προβάλλονται συχνά στο Heya TV
2. Δεν είναι μοντέλο, είναι η σύμβουλος κππουρικής
3. Η Ανζελίκ Μουάνες Τόχμε, απόλυτη «βασίλισσα» του πρωινού
4. Μια καλεσμένη περιμένει καπνίζοντας στο café των τηλεοπτικών εγκαταστάσεων. Όταν πρέπει να μιλήσεις για διαζύγια και δολοφονίες το άγχος είναι δικαιολογημένο

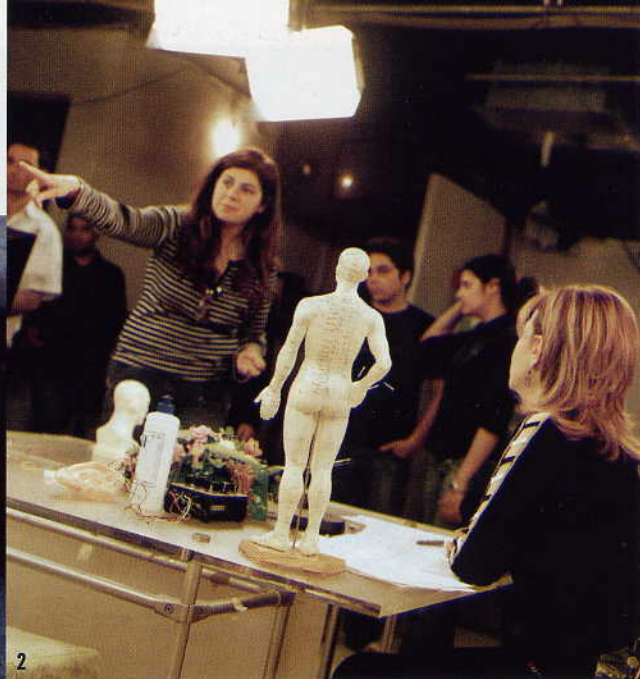

15 εκατομμύρια τηλεθεάτριες της Αραβικής Χερσονήσου συντονίζονται καθημερινώς στη συχνότητα του καναλιού

υψηλό επίπεδο στις τάξεις του γυναικείου πληθυσμού. Δεν είναι δύσκολο λοιπόν να αντιληφθεί κανείς πόσο χρήσιμο εργαλείο ενημέρωσης και αφύπνισης μπορεί να αποδειχτεί υπό τέτοιες συνθήκες η τηλεόραση. Περίπου το 70% των τηλεθεατών στη Μέση Ανατολή είναι γυναίκες. Και το πιθανό κοινό του Heya TV μπορεί να αγγίξει τα 100 εκατομμύρια. Προς το παρόν γύρω στα 15 εκατομμύρια τηλεθεάτριες, ακόμη και από τα πιο συντηρητικά κράτη της Αραβικής Χερσονήσου, συντονίζονται καθημερινώς στη συχνότητα του καναλιού. Οι εκπομπές φτάνουν στα μάτια ενός πολυσυλλεκτικού κοινού, το οποίο περιλαμβάνει από φτωχές αγρότισσες των απομακρυσμένων χωριών της Αιγύπτου ως ευκατάστατες fashionistas με Prada, οι οποίες ζουν δυτικοτρόπως στα Ηνωμένα Εμιράτα.

Τα στούντιο εδρεύουν στη Βηρυτό και στο Ντουμπάι

και ο σταθμός απασχολεί εξήντα άτομα. Η συντριπτική πλειονότητα του ανθρώπινου δυναμικού και όλα τα υψηλόβαθμα στελέχη είναι φυσικά γυναίκες. Ανάμεσά τους υπάρχουν πολλές γυναίκες, οι οποίες προτού προσληφθούν από το Heya εργάζονταν για λογαριασμό των κρατικών καναλιών του Λιβάνου. Μία από αυτές είναι και η «ντίβα» του καναλιού, η προαναφερθείσα Ματλντα Φαρτζαλάχ – ή μαντάμ Ματλντα, όπως την αποκαλούν όλοι. Η εβδομαδιαία εκπομπή της με τίτλο «Αλ Μαζούφ» (σε ελεύθερη μετάφραση: «χωρίς πέπλα»), θα μπορούσε να θεωρηθεί ακόμη και επαναστατική, αφού καταπιάνεται με ζητήματα προκλητικά για τα δεδομένα του Ισλάμ, όπως η απιστία, το διαζύγιο, οι διακρίσεις στον τομέα της εργασίας και οι σεξουαλικές σχέσεις πριν από τον γάμο. Η μαντάμ Ματλντα φροντίζει κάθε φορά να φιλοξενεί ομιλητές και με θετική

Η θεματολογία της μαντάμ Ματίλντα κινείται στην κόψη του ξυραφιού, με αποτέλεσμα συχνά να δέχεται προσωπικές απειλές

1. Μην ξεγελιάστε από τα κομψά πέδιλα και το περιποιημένο πεντικιούρ: η γυναίκα της φωτογραφίας μπορεί κάλλιστα να φοράει μαντίλα 2. Κατά τη διάρκεια της βιντεοσκόπησης όλοι είναι σε ετοιμότητα 3. Η επιγραφή στην πόρτα του στούντιο στα αραβικά και στα γαλλικά. Τόσο πολλοί χαρακτήρες για ένα απλό «Ησυχία, γυρίζουμε»; 4. Ακόμη και στο Heya TV, πολλές υπάλληλοι επιλέγουν να ντύνονται παραδοσιακά

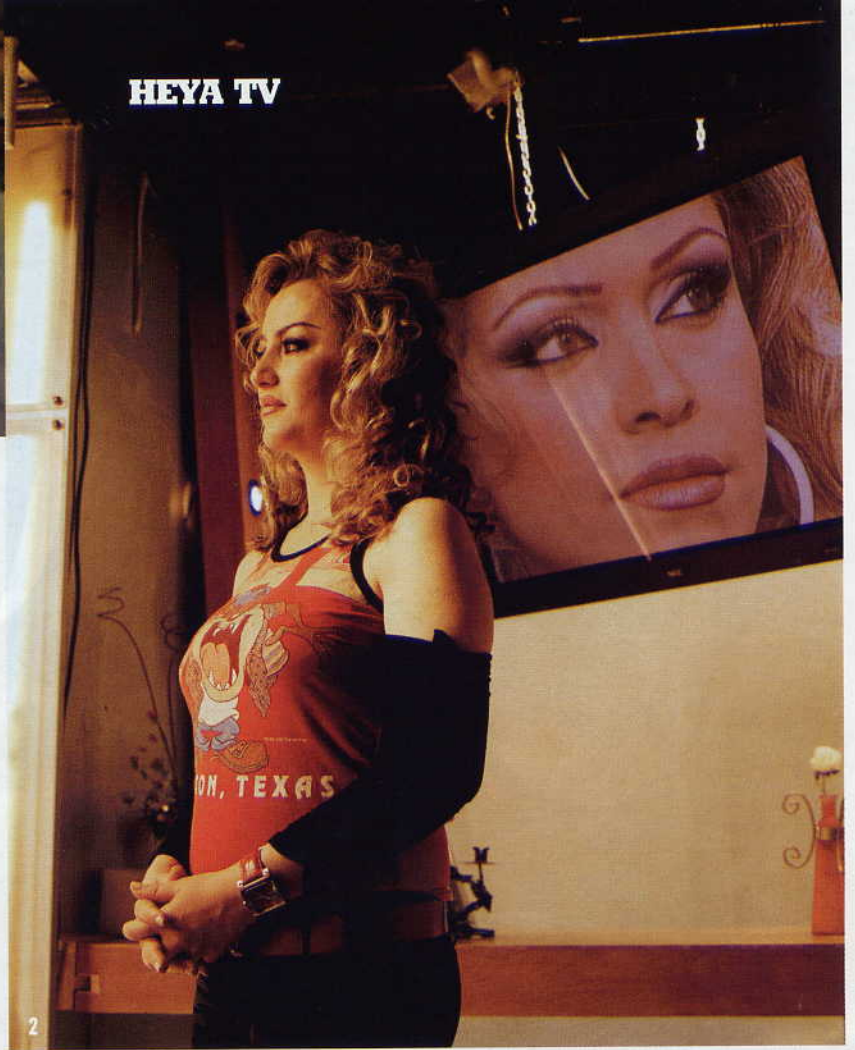

και με αρνητική άποψη για το εκάστοτε θέμα της, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η πολυπόθητη αντικειμενικότητα. Η θεματολογία της όμως κινείται στην κόψη του ξυραφιού. Πράγμα που σημαίνει ότι έχει βρεθεί αντιμέτωπη με απειλές, έχει δεχτεί υβριστικά μηνύματα και έχει χρειαστεί πολλές φορές να επέμβει δυναμικά για να ηρεμήσει τα πνεύματα κατά τη διάρκεια των βιντεοσκοπήσεων του ток σόου της. Μια φορά μάλιστα, σε εκπομπή της με τίτλο την ερώτηση «αν η κόρη μου χάσει την παρθενιά της, θα χάσει και την τιμή της;», ένας από τους καλεσμένους, μέλος ισλαμικής φονταμενταλιστικής ομάδας, κόντεψε να... μένει στον τόπο, ακούγοντας μια δημοσιογράφο να τελειώνει το λογυδριό της περί γυναικείας σεξουαλικής χειραφέτησης με τις εξής φράσεις: «*Το κορμί μου ανήκει. Την τιμή μου τη διατηρώ και τη σέβομαι με το να μην κάνω κακό στους άλλους*». Σε μια άλλη περίπτωση, όταν είχε τεθεί επί τάπητος η έννοια του κομφορμισμού, ένας διάσημος λιβανέζος τραγουδιστής, διαβόητος για την άτακτη ζωή και τη μακριά κόμη του, υπερασπίστηκε τον εαυτό του λέγοντας: «*Πού είναι το σκάνδαλο; Ακόμη και ο Ιησούς είχε μακριά μαλλιά!*».

Όλα αυτά μπορεί να φαντάζουν προκλήσεις χάριν της πρόκλησης. Ωστόσο η κυρία Φαρτζαλάχ διατείνεται ότι αντιμετωπίζει τα παραπάνω ζητήματα με σοβαρότητα. Εν είδει αποδείξεων των ισχυρισμών της αναφέρει τη λειτουργία μιας ειδικής τηλεφωνικής γραμμής επικοινωνίας και στήριξης με χρήσιμες πληροφορίες από ειδικούς και την αδιάκοπη συνεργασία της με μη κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η υπερηφάνεια είναι έκδηλη στο βλέμμα της, καθώς αφηγείται το παρακάτω περιστατικό πρακτικής συνεισφοράς: όταν κάλεσε στο σόου της είκοσι άπορες οικογένειες, ένας σαουδάραβας πολυεκατομμυριούχος τηλεθεατής προσφέρθηκε να

1. Η ντίβα Ράνια Σαβάρ ρίχνει ένα επιτιμητικό βλέμμα στον φακό-εισβολέα
2. «Κύριε τηλεσκυνοθέτη, είμαι έτοιμη για το κοντινό μου»
3. Οι γραφίστες του καναλιού εργάζονται νυχθημερόν για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα

τις στηρίζει οικονομικά για όσο διάστημα θα χρειαζόταν.

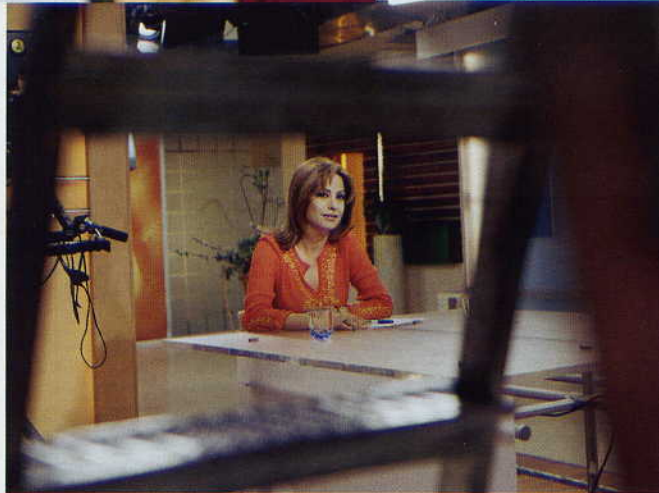
Η εκπομπή της μαντάμ Ματίλντα δεν είναι η μόνη που ασχολείται με θέματα ταμπού. Ακόμη και το πρωινό μαγκαζίνο, κάτι σαν το σόου της Οπρα Γούνφρι, με παρουσιάστρια την έτερη «βασιλίτσα» του καναλιού, την Ανζελίκ Μουάνες Τόχμε, έχει να επιδειξει παρόμοιες στιγμές. Η όμορφη Ανζελίκ έχει συντονίσει στους καναπέδες τού πλατό συζητήσεις για το AIDS, τη βία στο σπίτι και τα λεγόμενα εγκλήματα τιμής – τις δολοφονίες δηλαδή νεαρών γυναικών από τους άρρενες συγγενείς ή τους συζύγους τους, επειδή είχαν ντροπιάσει την οικογένεια τους: το έντονο βλέμμα ενός άγνωστου άνδρα προς την αδερφή, σύζυγο ή κόρη στον δρόμο αρκεί σε ορισμένες περιπτώσεις για να αποφασιστεί ως και ο λιθοβολισμός της από το συγγενικό περιβάλλον της. Η τακτική που ακολουθείται όταν πρόκειται να μεταδοθεί ένα ζήτημα όπως το παραπάνω είναι πάντοτε η ίδια. Μια καλεσμένη που έχει υποστεί κάποια από τις βάνασες απαγορεύσεις του Ισλάμ, παρίσταται στο στούντιο για να μοιραστεί την εμπειρία της. Η ομήγυρη συμπληρώνεται από υπερασπιστές και κατηγορούς της,

ενώ η παρουσιάστρια καλείται να συντονίσει τη «δίκη» μπροστά στην κάμερα. Οι απόψεις δίστανται και οι ισορροπίες είναι ιδιαίτερες λεπτές.

Επειδή οι ερμηνείες του Κορανίου και ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζεται η θρησκεία διαφέρουν από χώρα σε χώρα της Μέσης Ανατολής, η προβολή αυτών των διαφορών από ένα μέσο ευρείας εμβέλειας, όπως η τηλεόραση, αποκτά βαρύνουσα σημασία. Η Λειλά Μπάτζι-Τζαρουύτζε, σκηνοθέτης μιας από τις πιο επιτυχημένες παραγωγές του Heya, λέει πως «είναι πολύ σημαντικό για τις κατοίκους των χωρών της Μέσης Ανατολής να είναι ενημερωμένες για τις διαφορετικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε περιοχή. Για παράδειγμα, οι γυναίκες του Λιβάνου, που θεωρούνται προνομιούχες από άποψη δικαιωμάτων και η χώρα στην οποία ζουν είναι μία από τις πλέον φιλελεύθερες της περιοχής, μάλλον θα εκπλαγούν αν μάθουν ότι όσον αφορά τα διαζύγια, οι νόμοι στην Αίγυπτο είναι σαφώς ευνοϊκότεροι για τις γυναίκες σε σχέση με τους αντίστοιχους του Λιβάνου». Η Τζαρουύτζε θα μπορούσε να είναι η ίδια κεντρικό πρόσωπο μιας εκπομπής. Διότι αν και μουσουλμάνη έχει παντρευτεί χριστιανό μαρωνίτη.

Η όμορφη Ανζελίκ έχει συντονίσει συζητήσεις για το AIDS, τη βία στο σπίτι και τα λεγόμενα εγκλήματα τιμής

Τα θέματα υγείας και ομορφιάς που περιλαμβάνονται στο ημερήσιο πρόγραμμα του Heya απευθύνονται σε όλες τις γυναίκες, είτε φορούν μαντίλα είτε όχι, είτε έχουν δίπλωμα πανεπιστημίου είτε είναι αναλφάβητες

«Προτιμάμε να προχωράμε ένα βήμα τη φορά. Οσο εδραιωνόμαστε τόσο περισσότερο ρισκάρουμε στη θεματολογία μας» τονίζει το ζεύγος Αμπού Σαμάχ

Ας μην ξεχνάμε όμως ότι μιλάμε για τηλεόραση και δη για τηλεόραση που απευθύνεται αποκλειστικά σε γυναίκες. Μπορεί τα προγράμματα κοινωνικού και θρησκευτικού περιεχομένου να αποτελούν λόγω τολμηρότητας το πιο εντυπωσιακό κομμάτι του ημερήσιου προγράμματος, ωστόσο το Heya TV προσφέρει κυρίως πιο ελαφριά και «θηλυκή» τηλεοπτική διασκέδαση. Μαγκαζίνο για μακιγιάζ, καλλυντικά, υγεία, μαγειρική και μόδα κρατούν καθημερινή συντροφιά στις γυναίκες της Αραβίας. Επιτυχημένες είναι επίσης οι σαπουνόπερες εισαγωγής από τη Λατινική Αμερική, καθώς και εκπομπές με περιεχόμενο αρκετά ανάλαφρο – ως κουτσομπολίστικο. Οι δύο τελευταίες προτιμήσεις θυμίζουν λιγάκι και τα δικά μας τηλεοπτικά λημέρια...

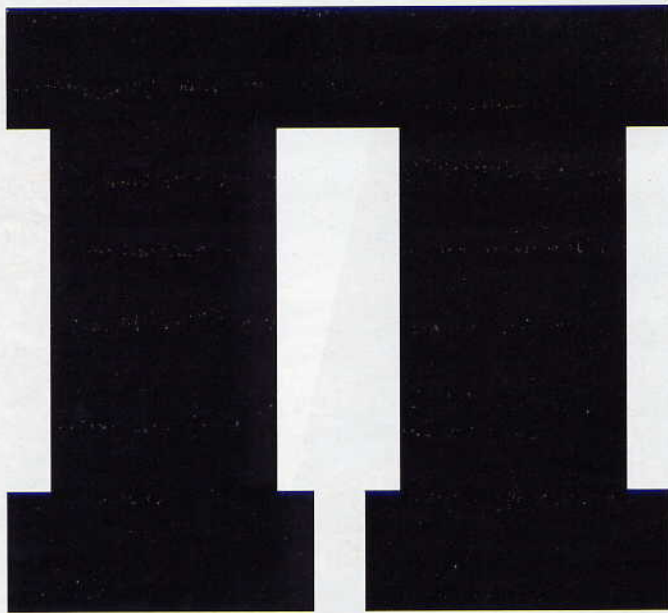
Οι ιδιοκτήτες του καναλιού έχουν βεβαίως κατά νου ότι οι περισσότερο καταπιεσμένες μουσουλμάνες, ίσως να απορούν με ορισμένα από τα θεάματα που βλέπουν. Όταν δεν έχεις δικαίωμα ψήφου, όταν σου απαγορεύεται να οδηγείς και θεωρείσαι εξώλης και προώλης απλώς και μόνον επειδή βγάζεις τα φρυδιά σου, είναι δύσκολο να αντικρίζεις συνεχώς ομόθηρες σου με κρεπαρισμένο μαλλί και «άσεμνη» περιβολή, να παλεύουν εξ ονόματός σου για τα δικαιώματά σου. Η απόσταση ανάμεσα στις λαμπερές τηλεπερσόνες της μικρής οθόνης και μια μεγάλη μερίδα του κοινού τους είναι αγεφύρωτη. Ίσως πάλι να μην υπάρχει καλύτερη προσέγγιση από εκείνη που ακολουθεί το Heya. Η επιτυχία του και η ανταπόκριση των μουσουλμάνων γυν-

ναικών δείχνουν τον δρόμο. «Επιλέξαμε ως έδρες τις πιο απελευθερωμένες περιοχές της Αραβικής Χερσονήσου, για να αποφύγουμε τη λογοκρισία» τονίζει το ζεύγος Αμπού Σαμάχ. «Προτιμάμε να προχωράμε ένα βήμα τη φορά. Οσο εδραιωνόμαστε τόσο περισσότερο ρισκάρουμε στη θεματολογία μας. Δεν είμαστε πολύ επιθετικοί και δεν κριτικάρουμε θρησκευτικούς και πολιτικούς ηγέτες, έτσι ώστε να μην αναγκαστούμε να αντιμετωπίσουμε τις όποιες συνέπειες».

Τα ίδια επαναλαμβάνει και η κυρία Φαρτζαλάχ: «Πρέπει να είναι μετρημένα τα λόγια μας, για να μην αντιμετωπίσουμε προβλήματα. Το σημαντικότερο όλων είναι να καταφέρνουμε να περάσουμε τα απαραίτητα μηνύματα». Μετά την επιτυχία του Heya, τον περασμένο Αύγουστο βγήκε στον αέρα του αραβικού κόσμου ακόμη ένα δορυφορικό κανάλι με αποκλειστικά γυναικείο πρόγραμμα. Παρά το σαφώς συντηρητικότερο προφίλ του, αποτελεί μια σημαντική προσθήκη σε ένα τηλεοπτικό τοπίο, το οποίο ως την έναρξη λειτουργίας του Heya το 2004 προσέφερε κυρίως δύο επιλογές: τη στάνταρ πολιτική φωνασκία του Αλ Τζαζίρα, με τη γνωστή, ισλαμική αντιδυτική ρητορεία και προγράμματα όπως «Το Σύμπαν γύρω μας», που προβάλλεται σε κανάλι της Σαουδικής Αραβίας, όπου η ματιλοφορούσα παρουσιάστρια αποχαιρετά τους τηλεθεατές λέγοντάς τους με επισημότητα: «Η πρόβλεψη του καιρού είναι μεν χρήσιμη, αλλά ας μη λησμονούμε ότι μόνον ο Αλλάχ μπορεί να προβλέψει το μέλλον». Αμήν. ●

1. Prêt-à-porter από τη σχεδιάστρια Κρενάρε Ρουγκόβα. Η ίδια ανήκει στους Κοσοβάρους που εγκατέλειψαν το Κοσσυφοπέδιο για να προστατευτούν
2. Η KFOR, η ειρηνευτική δύναμη του ΝΑΤΟ, είναι ο «αποικιοκράτης» της περιοχής 3. Γκέτο στην καρδιά της Πρίστινα. Οι εναπομείναντες Σέρβοι κατοικούν στις λεγόμενες «σερβικές πολυκατοικίες»

ολλές συζητήσεις γίνονται αυτές τις ημέρες για το Κοσσυφοπέδιο. Η Σερβία προσφέρει μόνο ευρεία αυτονομία, υποστηρίζοντας ότι η συγκεκριμένη περιοχή αποτελεί λίκνο του πολιτισμού της, «καρδιά» της θρησκευτικής κληρονομιάς της. Οι αλβανόφωνοι από την άλλη ζητούν πλήρη ανεξαρτησία, επισημαίνοντας ότι η Σερβία έχει χάσει το δικαίωμα της διακυβέρνησης του Κοσσυφοπεδίου. Οι δύο πλευρές παραμένουν ανυποχώρητες. Αμέσως μετά τις βουλευτικές εκλογές στη Σερβία στις 21 Ιανουαρίου ο απεσταλμένος του ΟΗΕ κ. Μάρτι Αχτισάρι θα καταθέσει την πρότασή του για την επίλυση του ζητήματος ειούτης της αυτόνομης, πρώην Γιουγκοσλαβικής επαρχίας. Και τότε... τι μέλλει γενέσθαι όσον αφορά τους κατοίκους της; Τι ενώνει και τι χωρίζει Σέρβους και Αλβανούς Κοσοβάρους; Ποιοι είναι οι αθώοι και ποιοι οι ένοχοι;

Πριν από έναν χρόνο περίπου, άνδρες και γυναίκες ξεχύθηκαν στους δρόμους για να γιορτάσουν την απελευθέρωση

ΣΕ ΠΟΣΟΣΤΟ 99%
ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΠΟΥ
ΖΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ
ΤΟΥ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ
ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΡΓΕΣ.
ΤΟ 10% ΔΕΝ ΕΧΕΙ
ΠΑΕΙ ΣΧΟΛΕΙΟ, ΟΤΑΝ
ΤΟ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟ
ΠΟΣΟΣΤΟ ΓΙΑ
ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΕΣ
ΕΙΝΑΙ 2,6%

Η Βιόρα Σιτάκου, υπεύθυνη
Δημόσιων Σχέσεων
του Δημοκρατικού Κόμματος
Κοσσυφοπέδιου

Η ζωή συνεχίζεται.
Σέρβες καλλωπίζονται σε
κομμωτήριο της Γκρατσάνιτσα

ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ, ΟΙ ΣΕΡΒΕΣ ΤΡΕΜΟΥΝ ΜΗΠΩΣ ΧΑΣΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥΣ ΣΕ ΚΑΠΟΙΑ ΣΥΜΠΛΟΚΗ

δύο εθνικών ηρώων, των Φατιμίρ Λιμάι και Ισαάκ Μουσιλίου. Με αυτή την απόφαση το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο της Χάγης έδινε τέλος στην τριετή κράτησή τους ως εγκληματιών πολέμου. Νέα κορίτσια – το 60% του πληθυσμού του Κοσσυφοπεδίου είναι νέοι – με την αλβανική σημαία ανά χείρας πανηγύριζαν τη μεγάλη νίκη. Φορώντας στενά τζιν παντελόνια και συνθετικές γούνες και με τις βλεφαρίδες τους καλυμμένες με πυκνή μάσκαρα. Αυτά τα κορίτσια «τη βγάζουν» με λιγότερα από 200 ευρώ τον μήνα... Μόνο το 13% διαθέτει δικό του εισόδημα. Σε ποσοστό 99% οι γυναίκες που ζουν στην επαρχία του Κοσσυφοπεδίου είναι άνεργες. Το 10% δεν έχει πάει σχολείο, όταν το αντίστοιχο ποσοστό για τους άνδρες είναι 2,6%...

Τέλος εποχής; Τον περασμένο Ιανουάριο, ο αποχαιρετισμός του μετριοπαθούς Ιμπραήμ Ρουγκόβα, του πρώτου προέδρου του Κοσσυφοπεδίου, υπήρξε δύσκολος. Ο υπέρμαχος της ειρήνης υπέκυψε στον καρκίνο, αφήνοντας ακόμη περισσότερα ερωτήματα για το μέλλον της περιοχής. Αποχαιρετισμός στα όπλα; Όπως και αν το πει κανείς, οι γυναίκες του Κοσσυφοπεδίου – Σέρβες ή Αλβανές, καμία σημασία δεν έχει – δίνουν τη δική τους μεγάλη μάχη. Διότι το

λήμμα «ισότητας» απουσιάζει τόσο από το σερβικό όσο και από το αλβανικό λεξικό.

Ο διάλογος για την ισότητα των δύο φύλων έχει ήδη ξεκινήσει. Εκατοντάδες μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) μάχονται για την εδραίωση της θέσης της γυναίκας στην κοινωνία του Κοσσυφοπεδίου. Παράλληλα έχουν ξεκινήσει οι διαπραγματεύσεις για την ανεξαρτητοποίηση της περιοχής. Στους ξεθωριασμένους τοίχους της Πρίστινα αναγράφεται το ολόγκαν των ημερών: «Οχι διαπραγματεύσεις. Αυτονομία». Ο σερβικός αντίλογος – «Περισσότερη αυτονομία, λιγότερη ανεξαρτησία» – δεν ακούγεται πια στην Πρίστινα, καθώς οι ελάχιστοι Σέρβοι που ζουν ακόμη εκεί είναι αποκλεισμένοι σε ένα συγκρότημα πολυκατοικιών στο κέντρο της πόλης. Σε ολόκληρο το Κοσσυφοπέδιο άλλωστε οι Σέρβοι δεν ξεπερνούν τις 130.000, έναντι 1,7 εκατ. Αλβανών. Ζουν απομονωμένοι και φοιτούν σε ξεχωριστά σχολεία. Οι Σέρβες (όπως και οι άνδρες τους) είναι στην πλειονότητά τους άνεργες. Ολοένα περισσότερα νέα κορίτσια σπουδάζουν, είτε στο Πανεπιστήμιο της Πρίστινα, στη Μιτροβίτσα – πόλη χωρισμένη σε δύο στρατόπεδα, στο αλβανικό και στο σερβικό – είτε στο Βελιγράδι. Πληρώνουν σε δηνάρια αντί για ευρώ

ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ

Η Πρίστινα, όπως και το υπόλοιπο Κοσσυφοπέδιο, ανδροκρατείται. Στις εκλογές του 2000 μόλις το 8,8% των εκλεγμένων ήταν γυναίκες

1. Οι Βιόλα και Στέπιε Γκάσε, υπάλληλοι του Grand Hotel. Έχουν δουλειά, άρα είναι ανεξάρτητοι
2. Οι νέοι Κοσοβάρη φοιτούν στην Πρίστινα, οι Σέρβοι στη Μιτροβίτσα. Χωριστές ζωές, χωριστά σχολεία
3. Η Φλούτρα Ζελφιού και η Μιρμίτζα Αβίου, εκπαιδευόμενες γιατροί στο Νοσοκομείο της Πρίστινα

και οδηγούν Lada ή Yugo. Για να μετακινηθούν από τη μία πόλη στην άλλη συνοδεύονται από άνδρες της KFOR, της ειρηνευτικής δύναμης του Κοσσυφοπεδίου. Είναι πολλές οι Σέρβες που δραστηριοποιούνται σε διεθνείς και σε τοπικούς οργανισμούς, μαχόμενες για τα δικαιώματά τους και για την καλύτερη συμβίωση Σέρβων και Αλβανών.

Βρίσκομαι στο Ανω Οράχοβιτς. Γερμανοί και Γάλλοι περιπολούν. Στο κέντρο νεολαίας του σερβικού θύλακα η 23χρονη Άννα Βούτσιτς, μία από τις ελάχιστες νεαρές Σέρβες που έχουν παραμείνει στο Κοσσυφοπέδιο, αγναντεύει από το παράθυρο μιας άδειας αίθουσας. Τα αδέρφια της ζουν πλέον στη Σερβία. «Υπάρχουν καλοί και κακοί Σέρβοι, όπως υπάρχουν καλοί και κακοί Αλβανοί» μου λέει, καθώς περιμένει να έρθουν να την πάρουν οι φίλοι της από το Κάτω Οράχοβιτς. Είναι όλοι τους μέλη μη κυβερνητικών οργανώσεων και «τρέχουν» πιλοτικά προγράμματα για ένα ενωμένο Κοσσυφοπέδιο. «Αλλά αυτό είναι ένα απαιτητό όνειρο» μονολογεί... Αφήνω το

Οράχοβιτς στο σκοτάδι του – οι διακοπές ρεύματος αποτελούν σύνθετες φαινόμενο σε όλο το Κοσσυφοπέδιο. Ο δρόμος για την Γκρατσάνιστα είναι γεμάτος μπλόκα της KFOR. Παρά την παρουσία του στρατού, τα βίαια επεισόδια με θύματα Σέρβους βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη. Οι Σέρβες τρέμουν μήπως χάσουν τα παιδιά τους σε κάποια συμπλοκή.

Πίσω στην Πρίστινα, στα ρετρό γραφεία του ηγέτη του Δημοκρατικού Κόμματος Κοσσυφοπεδίου (PDK) και πρώην οπλαρχηγού του UCK (Απελευθερωτικός Στρατός Κοσόβου) Χασίμ Θάτσι, η Αλβανή Κοσοβάρη Βλόρα Σιτάκου, μια μελαχρινή καλλονή 23 χρόνων, μου μιλάει σε άπταιστα αγγλικά – τα έμαθε από το MTV λέει – για τις πολιτικές φιλοδοξίες της. Κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στην πρώην Γιουγκοσλαβία, με την ιδιότητα της μεταφράστριας, οδηγούσε τους δημοσιογράφους των ξένων ΜΜΕ στα βουνά προκειμένου να συναντήσουν τους αντάρτες του UCK. Σε ένα μπλόκο συνάντησε τον 30χρονο

ΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ «ΤΗ ΒΓΑΖΟΥΝ» ΜΕ ΛΙΓΟΤΕΡΑ ΑΠΟ 200 ΕΥΡΩ ΤΟΝ ΜΗΝΑ... ΜΟΝΟ ΤΟ 13% ΔΙΑΘΕΤΟΥΝ ΔΙΚΟ ΤΟΥΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

1. United States of Albania. Αφίσα σε βιτρίνα της Πρίστινα σχολιάζει τον φιλαμερικανισμό
2. Η Σέρβα Άννα Βούτσιτς αρνείται να αφήσει την πατρίδα της
3. Κορίτσια της τουρκικής μειονότητας – της πιο ευνοημένης από όλες – χορεύουν παραδοσιακούς χορούς στην Πρίστινα

τότε Χασίμ Θάτσι, «φωνή» του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσσυφοπέδιου. Όταν, λίγα χρόνια αργότερα, της τηλεφώνησε για να της προτείνει να ηγηθεί του γραφείου Τύπου του νεοϊδρυθέντος κόμματος, ένωσε να εκπληρώνεται ένα μεγάλο όνειρό της. Διότι ο Χασίμ Θάτσι, «το φίδι» όπως τον αποκαλούσαν τις γκρίζες ημέρες του πολέμου, σήμερα θεωρείται ήρωας για τους Αλβανούς Κοσοβάρους. Αυτός ήταν που άνοιξε τον δρόμο στις δυνάμεις του ΝΑΤΟ, που συνήψε τη συμφωνία στο Ραμπουγκέ, για να παρέμβουν οι διεθνείς δυνάμεις και να βάλουν τέλος στην εθνοκάθαρση. Εθνοκάθαρση... Λέξη που φέρνει δάκρυα στα μάτια της Βλόρα. Αλλά αυτά ανήκουν πια στο παρελθόν. Η Βλόρα σήμερα είναι γεμάτη από αισιοδοξία – ίσως επειδή φροντίζει να αγνοεί τα νούμερα: σύμφωνα με το Τμήμα Ισότητας της Αποστολής του ΟΗΕ στο Κοσσυφοπέδιο, το 30% των πολιτικών αξιωμάτων πρέπει να καταλαμβάνεται από γυναίκες. Στις εκλογές του 2000 ωστόσο μόλις το 8,8% των εκλεγμένων ήταν γένους θηλυκού. Πά-

ντως η Βλόρα αισθάνεται τυχερή. Διότι όταν το 1999 οι Σέρβοι τής χτύπησαν απειλητικά την πόρτα, εκείνη και η μικρότερη αδερφή της έμειναν ανέγγιχτες. Ήταν χιλιάδες οι γυναίκες που βιάστηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου. Οι περισσότερες ανήκαν στον άμαχο πληθυσμό. 300.000 σπίτια καταστράφηκαν τότε, 200.000 άνθρωποι αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν από το Κοσσυφοπέδιο και από τον Μάιο ως τον Σεπτέμβριο του 1999 συνολικά 860.000 άνθρωποι μετακινήθηκαν από τα σπίτια τους. Αν και οι Αλβανές Κοσοβάρες υπήρξαν τα μεγαλύτερα θύματα του πολέμου, η μοίρα δεν επιφύλαξε καλύτερη τύχη για τις σερβικές και τοιγγάνικες καταγωγής γυναίκες. Εκατοντάδες από αυτές βιάστηκαν και δολοφονήθηκαν, ακόμη και μετά την παύση των εχθροπραξιών. Το 2001 γινόταν τουλάχιστον μία καταγγελία την ημέρα για βιασμό, με δράστες κυρίως συμμορίες. Το γεγονός ότι οι γυναίκες δεν συμπεριελήφθησαν επισήμως στη Συμφωνία του Ραμπουγκέ και μόνο μία, η Εντίτα Ταχίρι, ήταν παρούσα ως μέλος

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΣΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ, ΤΟ 30% ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΩΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Μαθήματα πιάνου στη Σχολή Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου της Πρίστινα. Εξαιτίας του πολέμου το Κοσσυφοπέδιο έχασε πολλούς σημαντικούς σέρβους δημιουργούς

Ο γάμος αποτελεί ίσως το σημαντικότερο γεγονός στη ζωή των γυναικών του Κοσσυφοπέδιου

Ο ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ ΕΦΙΑΛΤΗΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΙΝΑΙ ΜΗΠΩΣ ΠΕΣΟΥΝ ΘΥΜΑΤΑ ΚΥΚΛΩΜΑΤΩΝ ΣΩΜΑΤΕΜΠΟΡΙΑΣ

του ΡΔΚ (Δημοκρατικό Κόμμα Κοσόβου) στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, επιβάρυνε τη θέση των γυναικών, οι οποίες σήμερα εξακολουθούν να είναι ακάλυπτες από τον νόμο.

Στην αλβανική επαρχία το γνωμικό «όσο πιο μακριά είναι τα μαλλιά μιας γυναίκας τόσο πιο κοντό το μυαλό της» εξακολουθεί να καταναλώνεται... σαν το ρακί στα καφεενεία. Γι' αυτό η αναλογία του πληθυσμού – τρεις άνδρες προς μία γυναίκα – προκαλεί καχυποψία. «Δεν αποκλείεται οι εκτρώσεις να γίνονται επιλεκτικά» σημειώνει η Φλούτρα Ζελφίου, εκπαιδευόμενη γιατρός στο Νοσοκομείο της Πρίστινα, τη στιγμή που τοποθετεί ορό στο μπράτσο μιας 23χρονης κοπέλας η οποία μόλις επιχειρήσει να αυτοκτονήσει. «Μπορεί να γλιτώσαμε από τον πόλεμο, οι πληγές μας όμως είναι ακόμη ανοιχτές. Ο αριθμός των αυτοκτονιών έχει αυξηθεί δραματικά. Τα θύματα είναι κυ-

ρίως νέα κορίτσια, χωρίς καμία άλλη επιλογή» μου λέει ο υπεύθυνος της Μονάδας Εντατικής Θεραπείας, Φαντιέ Μπεκά. Οι λόγοι ποικίλλουν. Βασικότεροι είναι οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης και η κακοποίηση στο σπίτι. Ωστόσο οι γυναίκες του Κοσσυφοπέδιου δεν τρέμουν μόνο το βαρύ χέρι του συζύγου τους. Ο μεγαλύτερος εφιάλτης τους είναι μήπως πέσουν θύματα κυκλωμάτων σωματεμπορίας. Εκατοντάδες νέα κορίτσια από 11 ως 18 χρόνων εκδίδονται στα περίπου 200 μπαρ που ελέγχει η μαφία. Το 30% των πελατών είναι είτε μέλη της ΚFOR είτε εργαζόμενοι στους διεθνείς οργανισμούς που έχουν έδρα στο Κοσσυφοπέδιο. Αντιθέτως, πάνω από το 89% των γυναικών που εργάζονται ως πόρνες είναι αγράμματες και προέρχονται από αγροτικές περιοχές. Το Κοσσυφοπέδιο θεωρείται σήμερα η πρωτεύουσα του διαβαλκανικού κυκλώματος

Σέρβοι μαθητές στην Γκρατσάνιστα, πόλη με σερβικό θύλακα Κάτω: Η Φλόκα Ξέρκα (δεξιά), φοιτήτρια Αρχιτεκτονικής στην Πρίστινα, φοβάται πως αύριο δεν θα έχει δουλειά

«ΓΛΙΤΩΣΑΜΕ
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΠΟΛΕΜΟ, ΟΙ
ΠΛΗΓΕΣ ΜΑΣ
ΟΜΩΣ ΕΙΝΑΙ
ΑΝΟΙΧΤΕΣ.
ΟΙ ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΕΣ
ΕΧΟΥΝ ΑΥΞΗΘΕΙ
ΔΡΑΜΑΤΙΚΑ»

λευκής σαρκός. Η προσωρινή κυβέρνηση υπό την αιγίδα της αποστολής του ΟΗΕ στο Κοσσυφοπέδιο ξεκίνησε προσφάτως μεγάλη εκστρατεία κατά της πορνείας. Σύμφωνα με την υπεύθυνη της εκστρατείας Τιχάνα Λέκο, ήδη έχουν βοηθηθεί πολλές γυναίκες – Σέρβες και Αλβανές, αφού το κύκλωμα δεν κάνει διακρίσεις. Μια υπαίθρια αφίσα του προγράμματος κοστίζει περίπου 400 ευρώ, δηλαδή δύο φορές όσο ο μέσος κοσσοβαρικός μισθός ή και η τιμή ενός φορέματος στη βιτρίνα της μπουτίκ της 26χρονης Κρενάρε Ρουγκόβα, της μοναδικής σχεδιάστριας... με ονοματεπώνυμο σε όλο το Κοσσυφοπέδιο. «Υψηλή ραπτική εν καιρώ πολέμου!» αστειεύεται(;) δείχνοντάς μου κομμάτια από τη νέα συλλογή της, που θυμίζει Βερολίνο της δεκαετίας του 1930. Η Κρενάρε δεν έζησε τον πόλεμο. Ήταν εσώκλειστη σε οικοτροφείο στις ΗΠΑ όταν βομβαρδιζόταν η Πρίστινα. Παρακολουθούσε τα γεγονότα μέσα από μια ψυχρή οθόνη. Μήνες ολόκληρους

δεν είχε νέα από τους αγαπημένους της. «Είχα λιώσει τις σόλες μου να πηγαиноέρομαι σε διαδρόμους». Επέστρεψε στην πατρίδα της με ένα πτυχίο από την Parson's School of Design της Νέας Υόρκης. Και άνοιξε το ατελιέ της. «Στην αρχή μου ζητούσαν να τους κοντύνω τις φούστες αλλά σιγά σιγά συμφιλιώθηκαν με την ιδέα ότι δεν ήμουν μοδίστρα. Αν έχουν χρήματα οι Κοσοβάρες να επενδύσουν; Τα ρούχα μου δεν κοστίζουν ακριβά. Βρίσκομαι στην Πρίστινα, όχι στο Παρίσι» λέει, καθώς τοποθετεί καρφίτσες στον ποδόγυρο ενός τουίντ παντελονιού.

Μακριά από τις καρφίτσες της Κρενάρε και το κέντρο της πόλης, σε ένα ξύλινο σπίτι, θα συναντήσω την Ντούσκα. Πρόκειται για ένα πνευματώδες κορίτσι 25 χρόνων, με σέρβο πατέρα και αλβανή μητέρα. «Ημίαιμη» αυτοσαρκάζεται. Με ένα τσιγάρο στο στόμα μου εξηγεί τη διαφορετικότητά της. «Δεν επέλεξα πλευρά. Είμαι και Σέρβα και Αλβανή. Μιλώ και τις δύο γλώσσες... Πώς μπορώ να αρνηθώ την καταγωγή μου;». Η Ντούσκα έφυγε από το Κοσσυφοπέδιο ενώ ο πόλεμος μαινόταν, βρήκε καταφύγιο στο Βελιγράδι και προσφάτως επέστρεψε στη γενέτειρά της για να σπουδάσει ηθοποιός. Όταν το κινητό της χτυπάει σε μια σερβική μελωδία οι φίλοι της την περιγελούν. Μόνον οι κοντινοί της άνθρωποι γνωρίζουν τη διπλή εθνικότητά της. Τη θλίβει περισσότερο ότι ο πατέρας της, ένας πληθωρικός, ανοιχτόκαρδος Σέρβος με καλλιτεχνικές ανησυχίες, δεν μπορεί να βγει από το σπίτι: κανένας στην οικογένεια δεν ξεχνάει τη νύχτα του ξυλοδαρμού του από τους Αλβανούς. «Πουθενά δεν αναγράφεται ότι αν είσαι Σέρβος δεν μπορείς να μένεις στην Πρίστινα. Καλό είναι όμως να το κρύβεις» λέει. «Ξέρω ότι δεν θα μπορέσω να μείνω και να εργαστώ εδώ. Αν η διεθνής κοινότητα αναγνωρίσει το Κοσσυφοπέδιο ως ανεξάρτητο κράτος, τότε οι Αλβανοί θα μας διώξουν όλους. Δεν θα μείνει ούτε ένας Σέρβος στο Κοσσυφοπέδιο. Ακόμη και αν στο αίμα του κυλάει μόνο μία σταγόνα σερβικό αίμα». ●

1. Η μπουτίκ Χίλαρι στην οδό... Μπιλ Κλίντον 2. «Δεν επέλεξα πλευρά, είμαι και Σέρβα και Αλβανή» λέει η 25χρονη Ντούσκα 3,4. Ο Μπακσίν Χασάνι φωτογραφίζει editorial μόδας στην Πρίστινα. Τα μοντέλα... εισάγονται από τη Γερμανία

